Louis Bolk Instituut

In samenwerking met

GGD Hart voor Brabant

Ontwikkeling van werkmethode en app voor Positieve Gezondheid in landelijk gebied

Sjef Staps, Renske Nijdam

© 2022 Louis Bolk Instituut

Ontwikkeling van werkmethode en app voor Positieve Gezondheid in landelijk gebied

Sjef Staps[1], Renske Nijdam[2]

[1] *Louis Bolk Instituut* [2] *GGD Hart voor Brabant*

Publicatienummer 2022-028 VG

47 pagina's

Deze publicatie is beschikbaar via
www.louisbolk.nl/publicaties

www.louisbolk.nl
info@louisbolk.nl
T 0343 523 860
Kosterijland 3-5
3981 AJ Bunnik
@LouisBolk

Louis Bolk Instituut: Onderzoek en advies ter bevordering van duurzame landbouw, voeding en gezondheid

Inhoud

Samenvatting project Positieve Gezondheid in landelijk gebied **5**

1 Inleiding en achtergrond **11**

2 Onderzoeksdoel **13**

2.1 Wat is een gezonde leefomgeving? 13
2.2 Hoe beïnvloedt de omgeving gezondheid? 13

3 Onderzoeksopzet **15**

3.1 Inleiding 15
3.2 Casus De Elzen in Boekel 17
3.3 Casus Noordkant – Zandkant in St. Anthonis 19
3.4 Casus Toepassing van de app in De Elzen in Boekel 23

4 Ontwikkeling van werkmethode en app voor Positieve Gezondheid in het landelijk gebied **24**

4.1 Ontwikkeling werkmethode 24
4.2 Ontwikkeling app 26

5 Resultaten **27**

5.1 Proces – ervaringen 27
5.2 Resultaten werkmethode 27
5.3 Resultaten ontwikkeling werkmethode 30
5.4 Resultaten ontwikkeling app 31
5.5 Uitkomsten onderzoek met de ingezette app 31
5.6 Algemene betekenis van de casussen 33

6 Conclusies **35**

Projectresultaten 35
Houding veehouders 35
Toepassing bij gemeentes: randvoorwaarden, knelpunten en handreikingen 35
Kritiek op overheid vanuit veehouders en omwonenden 36
Landelijk knelpunt: functioneren van omgevingsdiensten 37
Lokale knelpunten als onderdeel van systeemfouten 37

7 Aanbevelingen **39**

Aanbevelingen voor gemeenten 39
Aanbevelingen voor veehouders 39
Aanbevelingen voor omwonenden 40

Literatuur **41**

Bijlage 1: Handleiding bij het gebruik van de app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden **42**

Bijlage 2: Toestemmingsverklaring en aanmelding gebruik app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden in testfase **46**

Samenvatting project Positieve Gezondheid in landelijk gebied

Inleiding

Het Louis Bolk Instituut en GGD Hart voor Brabant hebben het innovatieproject Positieve Gezondheid in landelijk gebied uitgevoerd. Het project is uitgevoerd in de periode januari 2021 - december 2022.
Het onderzoek is gefinancierd door het Innovatiefonds van de GGD Hart voor Brabant, de Regio Noordoost Brabant en de gemeenten Boekel en St Anthonis.

Projectdoel

Het projectdoel was het ontwikkelen van een werkmethode en een monitoringsapplicatie om gezondheidsbevordering te bewerkstelligen op buurtniveau in de landelijke omgeving. We gebruikten hierbij als basis een brede omgevingsscan met behulp van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving, waarbij gebruik wordt gemaakt van reeds beschikbare milieu- en gezondheidsdata van de GGD.

Aanleiding

Op diverse plaatsen in Oost-Brabant lopen de spanningen tussen agrarische ondernemers en burgers op door geuroverlast van intensieve veehouderijen en daaraan gerelateerde (gevreesde) gezondheidsrisico's. Tot op heden wordt dit probleem met name benaderd vanuit normering en controles (op papier), terwijl de spanningen voor een belangrijk deel voortkomen uit gezondheidsbeleving. Gemeenten stellen hierover vragen aan de GGD. De samenwerking tussen GGD en Regio Noordoost Brabant is eerder al gestart met verkennende gesprekken met Agrifoodcapital, de kopgroep transitie landbouw; werkgroep gezondheid waarvoor ook een bestuurlijke opdracht geformuleerd is. Kortom, er is urgentie en bestuurlijk draagvlak voor een andere, meer burger- en locatiegerichte aanpak voor gezondheid in het landelijk gebied.

Het is belangrijk om gezondheid breed en integraal in kaart te brengen. Zeker nu overheden, door de komst van de Omgevingswet, meer omgevingsgericht gaan werken komt er meer aandacht voor gezondheid in de brede leef- en woonomgeving. Daar, op wijk- en buurtniveau, spelen allerlei omgevingsfactoren die impact hebben op de kwaliteit van de leefomgeving en (beleefd) gezondheid.

Vanuit de GGD is de BrOS (Brabantse OmgevingsScan) ontwikkeld, waarbij beleefde gezondheidsaspecten vergeleken worden met milieu gegevens. Dit instrument biedt een breder perspectief op gezondheid. De huidige BrOS biedt inzicht tot op wijkniveau. Sommige vragen die de GGD ontvangt hebben echter betrekking op een nog kleiner

gebied. De BrOS kan dan geen belevingsdata leveren. Het Bolk-model is van oorsprong gericht op wijk-/buurtniveau in stedelijk gebied, maar is in principe ook breder toepasbaar.

Deze twee modellen/instrumenten vormen een basis om gezondheid mee te nemen in de ontwikkeling naar een goede kwaliteit van de leefomgeving. Dit onderzoeksproject geeft invulling aan de toepassing van het Bolk-model op buurtniveau in het landelijk gebied.

Uitgevoerde projectactiviteiten

Onderstaande figuur geeft schematisch de onderzoeksopzet weer.

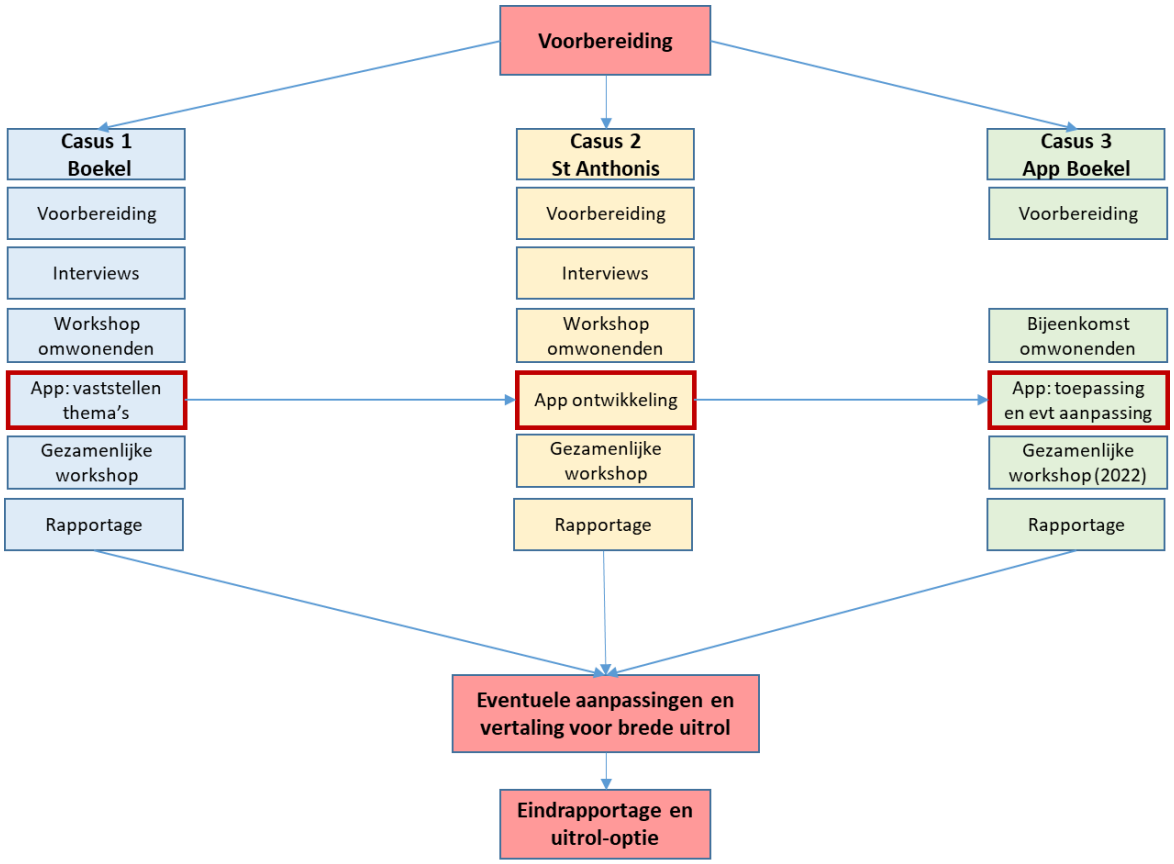

Figuur: Schematische onderzoeksopzet

Binnen het project zijn drie casussen uitgevoerd:

- De Elzen in Boekel: interviews, workshops en inventarisatie gewenste app-functionaliteiten
- Buurtschap Noordkant-Zandkant in St Anthonis: interviews, workshops en toepassing 1e versie app
- De Elzen in Boekel: toepassing 2e versie app met bijeenkomsten.

Binnen het kader van deze drie casussen zijn de werkmethode en de app ontwikkeld.

Resultaten

Belangrijke onderdelen van de ontwikkelde *werkmethode* zijn:

1. open en transparante communicatie
2. voldoende bestaande infrastructuur aan verbinding tussen gemeente, veehouders en omwonenden (elkaar kennen)
3. de focus op beleefde hinder en Positieve Gezondheid. Dit bleek een sleutel te zijn voor een open dialoog tussen veehouders en omwonenden.

De app is gekoppeld aan de werkmethode van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving. De app is niet los te gebruiken en niet beschikbaar in de app-store. Deze kan worden ingezet bij specifieke cases.

De ontwikkelde *app* bevat vragen over:

- Hinder, mate van hinder, duur van hinder
- Diverse (milieu)factoren (geur, geluid, vliegen, verkeer)
- Positieve aspecten van de leefomgeving
- Pijlers van Positieve Gezondheid.

Daarnaast registreert de app windrichting en windkracht en wordt een kaart gegenereerd met de locaties van hindermeldingen (deze wordt om privacy-redenen niet met de gemeente gedeeld).

De uitkomsten geven aanvullend inzicht hoe bewoners hun eigen leefomgeving ervaren, gekoppeld aan eigen ervaren gezondheid. De gemeente kan de uitkomsten gebruiken bij evaluatie van maatregelen in het gebied. De app is nadrukkelijk niet bedoeld voor meldingen van milieuklachten (daar is de milieuklachtenlijn voor) of voor controles bij ondernemers.

Eindproducten

Het project heeft de volgende producten opgeleverd, die beide zijn gebaseerd op het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving:

1. Een werkmethode die een gestructureerd handvat biedt om gezondheid en leefomgeving op lokaal buurtniveau (zowel beleefd als gemeten) te onderzoeken en te beschrijven.
2. Een (digitaal) monitoringsinstrument (app), dat aansluit bij de BrOS. Daarmee vormt dit instrument de verbinding tussen de zes domeinen van Positieve Gezondheid en de leefomgeving.

Werkmethode en monitoringinstrument zijn gereed voor uitrol over andere locaties met vergelijkbare problematiek rond overlast van veehouderijbedrijven. Door de modulaire opbouw van de app is het instrument met aanpassingen ook voor andere typen casussen inzetbaar. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan geluidshinder of de plaatsing van

windmolens of 5G-masten. Ook bij de ontwikkeling van omgevingsplannen en –visies in het kader van de nieuwe Omgevingswet kan de methode behulpzaam zijn voor het gestructureerd inventariseren van knelpunten en mogelijke interventies, en een gezamenlijk gedragen route voor alle stakeholders.

Conclusies

- De brede gezondheidsbenadering vanuit Positieve Gezondheid en benadering met het Bolk-model brengen structuur aan in (complexe) situaties en vraagstukken. Daarnaast blijkt hierbij het belang en de potentie van een open dialoog.
- De focus op de beleving van hinder en Positieve Gezondheid is waardevol en opent de dialoog tussen veehouders en omwonenden (en gemeente).
- De ontwikkelde app haalt aanzienlijk meer informatie op van omwonenden dan door middel van interviews en bijeenkomsten. De app geeft informatie over langere tijd en laat zien wanneer welke ervaren hinder effect heeft op aspecten van de ervaren Positieve Gezondheid. De app toont een directe relatie tussen ervaren (geur-)hinder en ervaren Positieve Gezondheid.
- De GGD gaat de werkmethode met app aanbieden als maatwerkproduct aan gemeenten. Belangrijk daarbij is dat deze methode niet als een standaard product op de plank ligt dat zonder voorbereiding ingezet kan worden. Het is een methode/middel dat bij een strategisch vraagstuk in te zetten is. Gemeenten geven daarbij aan dat College-brede ondersteuning belangrijk is. Dat is ook belangrijk om bewoners gemotiveerd te houden om deel te nemen.
- Er is een groot verschil in attitude tussen de veehouders ten opzichte van omwonenden. Dit kan variëren van onverschillig ten aanzien van eventuele hinder naar omwonenden, tot nauw betrokken en zo sturend dat omwonenden geen last van het bedrijf hebben. Het kan constructief werken om het gehele palet bij bijeenkomsten aanwezig te hebben en te zien of men van elkaar kan / wil leren.
- Hoewel er bij gemeentes in Noordoost Brabant bij de projectaanvang veel enthousiasme was om een casus in te brengen, zijn verschillende gemeenten er binnen dit onderzoek niet in geslaagd om een casus in te brengen.
  Als redenen hiervoor zijn onder meer genoemd:
    - Onvoldoende capaciteit bij gemeente voor begeleiding
    - Het ontbreken van een gebiedsmanager
    - Onvoldoende verbinding tussen gemeente en veehouders
    - Geen medewerking van veehouders
    - Geen duidelijk situatie/afgebakend gebied met klachten/probleem
    - Gemeentelijke fusie waardoor nu geen prioriteit of tijd.
    - Door corona:
        - scherpere reacties; zorg, wantrouwen, minder contact onderling
        - dialoog gaat minder goed als je niet fysiek elkaar kunt ontmoeten.

- Terwijl de investering in een gebiedsmanager in Boekel zijn vruchten afwerpt, is het in veel gemeentes in Noordoost Brabant in dit stadium niet mogelijk gebleken om te komen tot een gezamenlijk traject met veehouders, bewoners en gemeente. In de klankbordgroep is dit benoemd als een sociaal probleem in het buitengebied dat om oplossingen vraagt.
- Voor de agrarische ondernemer is het goed om aan te geven wat deelname kan opleveren, dat hij er niet slechter van wordt. Het gaat vooral om te komen tot een betere verstandhouding tussen veehouder en omwonenden. In de klankbordgroep van dit project is dit benoemd als een sociaal probleem van de veehouder, en het belang van de veehouder om in gesprek te blijven met omwonenden en gemeente.
- In interviews en bijeenkomsten wordt regelmatig kritiek op de gemeente geventileerd, zowel op de gemeente als op de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN). Opvallend is dat dit gebeurt door zowel bewoners als veehouders (met betrekking tot capaciteit, expertise, betrouwbaarheid).
  De gemeente Boekel zet sterk in op dialoog als instrument voor alle ontwikkelingen binnen ruimtelijke ordening. Dit is mede aangejaagd door dit innovatieproject.
- Er is veel kritiek geuit op de omgevingsdienst. Dit sluit aan bij de conclusies van de commissie Van Aartsen over het functioneren van de Nederlandse omgevingsdiensten in het algemeen (Adviescommissie VTH, 2021).

Aanbevelingen

Aanbevelingen voor gemeenten:

- kom / blijf in goed contact met veehouders en omwonenden.
- maak gebruik van de ontwikkelde werkmethode en app op basis van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving om veehouders en omwonenden nader tot elkaar te brengen
- toepassing van werkmethode en app hebben niet als doel om een concrete oplossing in de problematiek tussen intensieve veehouderij en omwonenden direct te geven. Het brengt vooral meer inzicht en begrip tussen de verschillende partijen. Voor concrete verbeteringen zijn vervolgacties nodig met bij voorkeur een actieve rol voor alle betrokken partijen.
- maak gebruik van de gezondheidsinformatie die de GGD voor de gemeente beschikbaar heeft. De GGD beschikt over gezondheidsinformatie op gemeentelijk, dorps- en wijkniveau op basis van de gezondheidsmonitoren die 4 jaarlijks worden uitgevoerd. De GGD kan verkennen hoe deze gezondheidsinformatie lokaal op buurtniveau beschikbaar is.
- beperk de toepassing van werkmethode en app niet tot intensieve veehouderij. Ook voor andere (mogelijke) knelpunten in de ruimtelijke ordening zijn deze inzetbaar, zoals plaatsing van windturbines, 5G-masten of geluidhinder.

- geef vanuit Brabant signalen ten behoeve van landelijke verbeteringen, maar initieer ook op lokale schaal verbeterroutes ten behoeve van de rol van de overheid. Veehouders en omwonenden zijn teleurgesteld in en hebben veel kritiek op de overheid. Dit lijkt meer een structureel landelijk probleem dan een plaatselijk gemeentelijk probleem, maar is wel ernstig. De tekortkomingen van de Omgevingsdiensten zoals gerapporteerd door zowel de commissie Van Aartsen als Investico, en ook duidelijk door omwonenden genoemd in de praktijk in Boekel en St Anthonis, roepen om verbeteringen.
- creëer experimenteerruimte voor deze methode, zeker ook in combinatie met milieumetingen. Benut daarbij ook de kennis van het regionaal meetnet luchtkwaliteit.

Aanbevelingen voor veehouders:

- kom / blijf in goed contact met gemeente en omwonenden. Neem waar mogelijk zelf de regie voor verbeteringen in de verstandhouding.
- het communiceren over (voorgenomen) bedrijfsactiviteiten die tot hinder kunnen leiden, kan in sommige situaties al veel kou uit de lucht nemen. Realiseer je dat je zelf aan het stuur zit, en dat omwonenden de hinder vaak overkomt terwijl ze geen inzicht hebben in het waarom de hinder wordt veroorzaakt en hoe lang het gaat duren.

Aanbevelingen voor omwonenden:

- kom / blijf in goed contact met veehouders, met gemeente en met omwonenden in je eigen buurt. Neem waar mogelijk zelf de regie voor verbeteringen in de verstandhouding.

1 Inleiding en achtergrond

Het Louis Bolk Instituut heeft samen met GGD Hart voor Brabant het project 'Ontwikkeling van een werkmethode en app voor Positieve Gezondheid in landelijk gebied' uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode januari 2020 – december 2021.

Op diverse plaatsen in Oost-Brabant lopen de spanningen tussen agrarische ondernemers en burgers op door overlast van intensieve veehouderijen en daaraan gerelateerde (gevreesde) gezondheidsrisico's. Vaak benadert men dit probleem met name vanuit normering (op papier) en modellering, terwijl de spanningen voor een belangrijk deel voortkomen uit gezondheidsbeleving. Gemeenten stellen hierover vragen aan de GGD. De samenwerking tussen GGD en de regio Noordoost Brabant is eerder gestart met verkennende gesprekken met AgriFood Capital, de kopgroep transitie landbouw, werkgroep gezondheid, waarvoor ook een bestuurlijke opdracht geformuleerd is. Kortom, er is urgentie en bestuurlijk draagvlak voor een andere, meer burger- en locatiegerichte aanpak voor gezondheid in het landelijk gebied.

Het is belangrijk om gezondheid breed en integraal in kaart te brengen. Zeker nu overheden, door de komst van de Omgevingswet, meer omgevingsgericht gaan werken komt er meer aandacht voor gezondheid in de brede leef- en woonomgeving.
Ook op wijk- en buurtniveau spelen allerlei omgevingsfactoren die impact hebben op de kwaliteit van de leefomgeving en (ervaren) gezondheid.

Vanuit de GGD is de Brabantse OmgevingsScan (verder genoemd BrOS) ontwikkeld, waarbij beleefde gezondheidsaspecten vergeleken kunnen worden met milieugegevens. Dit instrument biedt een breder perspectief op gezondheid. De huidige BrOS biedt inzicht tot op wijkniveau. Op sommige thema's zijn ook cijfers op buurtniveau beschikbaar zoals bijvoorbeeld voor het thema geluid[1]. Sommige vragen die de GGD ontvangt hebben echter betrekking op een nog kleiner gebied. De BrOS kan dan geen belevingsdata leveren.
Het Louis Bolk Instituut heeft het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving[2] ontwikkeld. Met dit model is veel ervaring opgedaan op wijk- en buurtniveau in stedelijk gebied, maar het model is ook breder toepasbaar.

Deze twee modellen/instrumenten vormen een basis om gezondheid mee te nemen in de ontwikkeling naar een goede kwaliteit van de leefomgeving. Beide instrumenten waren nog niet toepasbaar in een gebiedsproces op kleinschalig buurtniveau in een landelijke

[1] https://brabantscan.nl/dashboard/omgevingsscan

[2] In voorliggend rapport verstaan we onder de leefomgeving zowel de fysieke als de sociale leefomgeving

omgeving. Een omgeving waar behoefte is om de beleving op dat moment in beeld te krijgen, gekoppeld aan mogelijke knelpunten in de lokale kwaliteit van de leefomgeving. Dit project geeft hieraan invulling.

Het betreft een innovatieproject dat grotendeels is gefinancierd vanuit het Innovatiefonds van de GGD Hart voor Brabant. Aanvullende financiering heeft plaatsgevonden vanuit de Regio Noordoost Brabant (RNOB) en de gemeentes die een casus hebben ingebracht.

Gedurende het project leverde een klankbordgroep periodiek reacties en feedback. Deelnemers waren:

- Wouter Bollen (gemeente St Anthonis)
- Martijn Buijsse (gemeente Boekel)
- Hans van Dommelen (provincie Noord-Brabant)
- Jan Jacobs (Bernhezer Buitenwacht)
- Herman Litjens (ZLTO)
- Erica van der Putten / Arnold Reusken (GGD Hart voor Brabant voorzitter)
- Celine van Soest (Regio Noordoost Brabant)
- Renske Nijdam (GGD Hart voor Brabant, projectmedewerker)
- Sjef Staps (Louis Bolk Instituut, projectleider).

In de volgende hoofdstukken komen achtereenvolgens aan de orde:

- Onderzoeksdoel (hoofdstuk 2)
- Onderzoeksopzet (hoofdstuk 3)
- Ontwikkeling werkmethode en app (hoofdstuk 4)
- Resultaten (hoofdstuk 5)
- Conclusies (hoofdstuk 6)
- Aanbevelingen (hoofdstuk 7).

2 Onderzoeksdoel

Het doel van het onderzoek is gezondheidsbevordering op buurtniveau in veedichte gebieden, door meer inzicht te verkrijgen in:

- De beleving van Positieve Gezondheid
- De invloed van de leefomgeving op deze beleefde (positieve) gezondheid
- De mogelijkheden voor eigen regie (voor alle betrokken partijen).

Hiervoor ontwikkelden wij een werkmethode en een digitaal monitoringsinstrument (zie verder hoofdstuk 3, onderzoeksopzet).

2.1 Wat is een gezonde leefomgeving?

De GGD beschrijft de gezonde leefomgeving als een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn, en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is (GGDGHOR NL, kernwaarden voor gezondheid, 2021).

De gemeente is mede verantwoordelijk voor de publieke gezondheid. Publieke gezondheid richt zich op het tegengaan van lichamelijke of psychische ziekte en het bevorderen van het lichamelijk, psychisch en mentaal welbevinden, maar ook op het vermogen om je eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven (ook bekend als 'Positieve Gezondheid'). Zorg voor de publieke gezondheid is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (Wpg).

2.2 Hoe beïnvloedt de omgeving gezondheid?

De omgeving waarin mensen wonen, werken en leven is een van de factoren die hun gezondheid beïnvloedt. De leefomgeving heeft een positieve invloed op gezondheid en welbevinden als de fysieke inrichting en sociale structuren mensen verleiden om te bewegen en te spelen, gezonde keuzes te maken, te ontspannen of elkaar te ontmoeten. Uit literatuur is bekend dat de inrichting van de leefomgeving de gezondheid van mensen kan beïnvloeden:

- Er zijn significante positieve effecten op de gezondheid aangetoond wanneer mensen in groene gebieden wonen of werken (IEEP report, 2016)
- Sociale netwerken kunnen op verschillende manieren de gezondheid beïnvloeden (Berkman et al, 2000).
- Er zijn positieve verbanden aangetoond tussen biodiversiteitrijke omgevingen en gezondheid en welzijn (Lovell et al., 2014).
- Mensen die hinder ervaren van meerdere problemen in hun omgeving, hebben een groter risico op functieverlies van het lichaam (Balfour& Kaplan, 2002).
- Toegang tot de natuur kan gedragsproblemen bij kinderen verminderen, zoals hyperactiviteit, emotionele symptomen en relaties met leeftijdsgenoten (Balseviciene et al., 2014).

- Om veerkrachtig te zijn is het daarnaast onder meer belangrijk dat mensen het gevoel hebben dat ze er zelf iets aan hun situatie kunnen doen, Antonovsky (1993).

De fysieke leefomgeving kan ook een bron van ziektelast zijn. Op dit moment kan minstens 4% van de ziektelast in Nederland verklaard worden door luchtverontreiniging en geluid. Mensen kunnen bijvoorbeeld ziek worden van blootstelling aan (lucht-)verontreiniging van verkeer, industrie en veehouderijen, infectieziekten in de leefomgeving (landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024). Bij de invloed van de leefomgeving op gezondheid gaat het dus zowel om gezondheidsbescherming als om gezondheidsbevordering.

3 Onderzoeksopzet

3.1 Inleiding

Voor het onderzoeken van de invloed van de leefomgeving op de beleving van Positieve Gezondheid van bewoners is een werkmethode ontwikkeld die een gestructureerd handvat biedt om gezondheid en leefomgeving op lokaal buurtniveau (zowel ervaren als gemeten) te onderzoeken en te beschrijven.

Daarnaast is een (digitaal) monitoringsinstrument (app), gebaseerd op het Bolk-model en aansluitend bij de BrOS ontwikkeld. Daarmee vormt dit instrument de verbinding tussen de zes domeinen van Positieve Gezondheid en de leefomgeving. De app is modulair opgebouwd met milieuthema's en gezondheidsvragen.

Beide instrumenten die aanvullend op elkaar ingezet worden, maken inzichtelijk hoe de lokale leefomgeving invloed heeft op de beleefde gezondheid van bewoners. Ook geeft het inzicht op welke wijze deze kennis kan leiden tot inspanningen of bijdrage aan een verbetering van de (zowel gemeten als beleefde) kwaliteit van de eigen leefomgeving.

De onderzoeksopzet is weergegeven in Figuur 1.

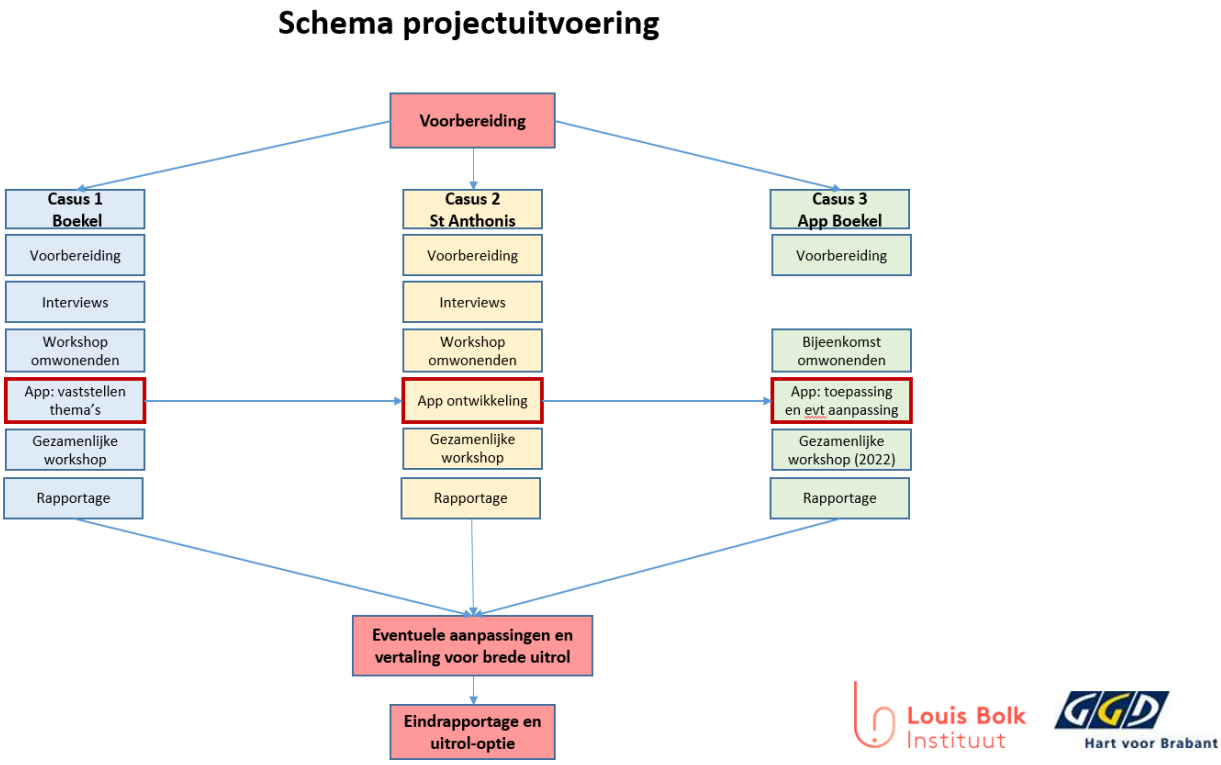

Figuur 1. Schematische weergave onderzoeksopzet.

Tijdens een kick-off bijeenkomst is met een aantal gemeenten verkend welke mogelijke gebieden geschikt waren voor deelname aan het onderzoek.

Dit heeft geleid tot 4 of 5 mogelijke opties. De gemeente Boekel was de eerste gemeente die concreet haar deelname kon toezeggen. Voor de tweede casus is de gemeente St. Anthonis geselecteerd. Voor de derde casus is geen nieuwe gemeente gevonden. Ondanks diverse verkenningen bleek het voor gemeenten die interesse hadden niet mogelijk om binnen de gewenste tijd aan de voorwaarden voor deelname te kunnen voldoen. Daarom is als derde casus de app toegepast in hetzelfde buurtschap als casus 1 in Boekel.
In het volgende hoofdstuk wordt de ontwikkeling van deze werkmethode en ontwikkeling van de app uitgebreider beschreven.

In de volgende paragrafen wordt een situatieschets van de leefomgeving van de twee deelnemende buurtschappen met lokale milieu- en belevingscijfers beschreven. De inhoud van de aan de veehouderijen verleende vergunningen valt buiten de scope van dit project. De focus ligt vooral op de door omwonenden ervaren hinder, de bij de GGD bekende belevingscijfers gekoppeld aan beschikbare milieudata bijvoorbeeld voor geur en fijnstof.

Het onderzoek richtte zich op casussen op lokaal buurtniveau in een landelijke omgeving. De casussen zijn geselecteerd in Noordoost Brabant, waar sprake is van een landelijk gebied met sterke verwevenheid van veehouderijbedrijven en woongebieden. Bij de onderzochte casussen speelt een knelpunt tussen veehouderijbedrijven en lokale omwonenden op lokaal buurtniveau.
Voor de casussen zijn data uit o.a. de BrOS op gemeentelijk- en wijkniveau beschikbaar met betrekking tot bepalende milieufactoren en gezondheidsrisico's en -effecten.

De Brabantse omgevingsscan (BrOS)
De BrOS is een dashboard, met gezondheidsinformatie gekoppeld aan gegevens over de leefomgeving. In één oogopslag kun je zien hoe de gezondheid in een bepaalde wijk, gemeente en/of GGD-regio ervoor staat. Voor meer verdieping over de verschillende gezondheidsonderwerpen, is de database achterliggend aan de BrOS openbaar beschikbaar. Hiermee is snel een beeld van de gezondheid en leefbaarheid in een bepaald gebied inzichtelijk. Het laat goed zien wat de sterke punten zijn, en welke problemen er vooral spelen. Het is daarmee een hulpmiddel voor gemeenten, inwoners, professionals en ondernemers om samen de gezondheid en leefbaarheid in de wijk, het dorp of de gemeente te verbeteren.

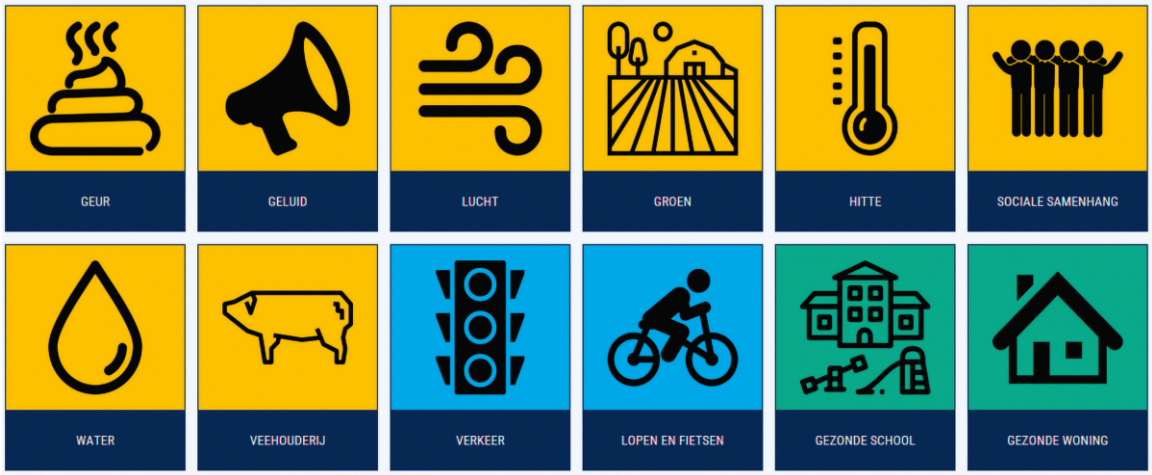

Figuur 2. Beschikbare thema's in het onderdeel "omgevingsscan" van de BrOS (Omgevingsscan - Boekel (brabantscan.nl))

3.2 Casus De Elzen in Boekel

In de beschrijving van De Elzen is gebruik gemaakt van de BrOS en milieu-informatie afkomstig van de gemeente Boekel.

Milieusituatie in De Elzen

In Buurtschap De Elzen staan de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving onder druk, met name door de hoge milieubelasting op woningen door veehouderijen, de belevingswaarde van het buurtschap en de verkeersveiligheid. De

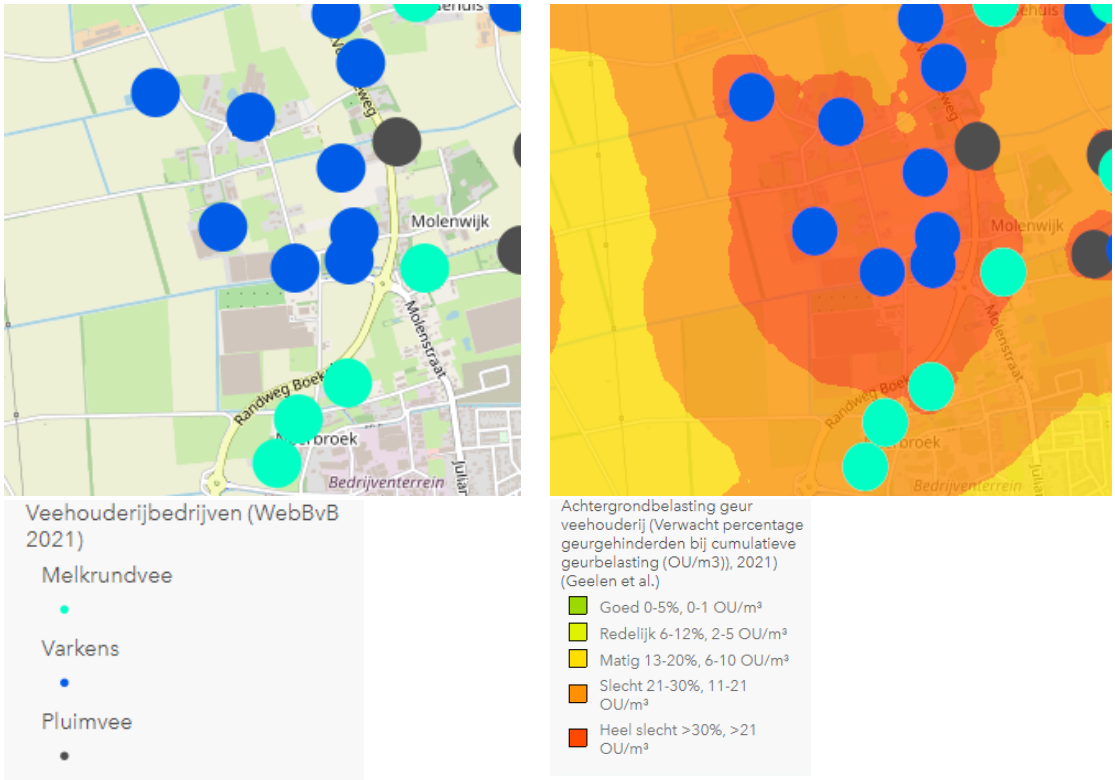

Figuur 3. a: Buurtschap De Elzen in Boekel *b: Buurtschap De Elzen, cumulatieve geurbelasting*

gemeente Boekel is in 2018 gestart met een gebiedsgerichte aanpak waarbij maatregelen zich richten op verbetering van het woon- en leefklimaat, van verkeersveiligheid en versterking van de sociale cohesie en vertrouwen, waarbij ook aandacht voor volksgezondheid benoemd is. Dit is onder meer benoemd in het bestemmingsplan buitengebied. Daarnaast is er een Gebiedsvisie Wet Geurhinder en Veehouderij De Elzen met een onderbouwende rapportage (Coopmann et al., 2016).

Beleving van de leefomgeving

De BrOS beschikt over gezondheidsinformatie gerelateerd aan veehouderij; onder andere de mate van hinder veroorzaakt door geur afkomstig van landbouw- en veeteelt-activiteiten en de mate van bezorgdheid over de effecten van veehouderij in de buurt.

Belevingscijfers De Elzen in Boekel

Figuur 4 geeft de ervaren ernstige geurhinder weer voor dorpskern Boekel, vergeleken met Uden/Meierijstad; respectievelijk 18% tegenover 12% ernstige hinder. De bronnen mest uitrijden, stallen en landbouw-/veeteeltactiviteiten dragen daar het meeste aan bij.

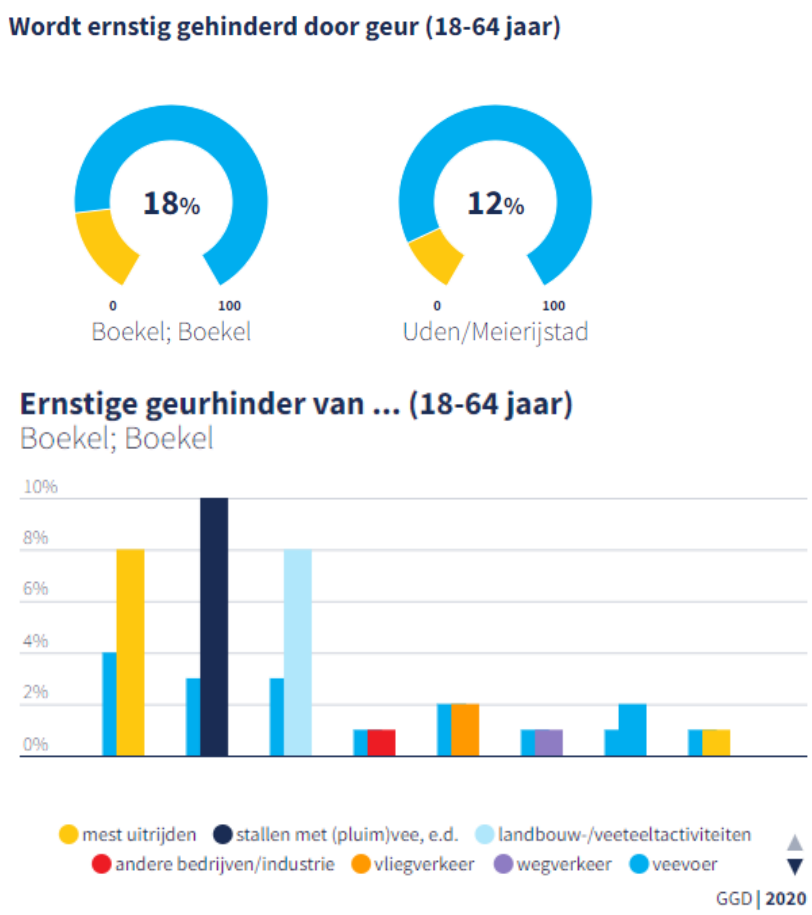

Figuur 4. Percentage ernstig gehinderde inwoners door geur in Boekel, met bronnen van geurhinder (BrOS, 2020)

In de gemeente Boekel is in het dorp Boekel 20 % en in Venhorst 16% van de inwoners bezorgd over gezondheid door aanwezige veehouderij in de buurt. Dit is hoger dan in omliggende dorpen zoals Uden en Meierijstad.

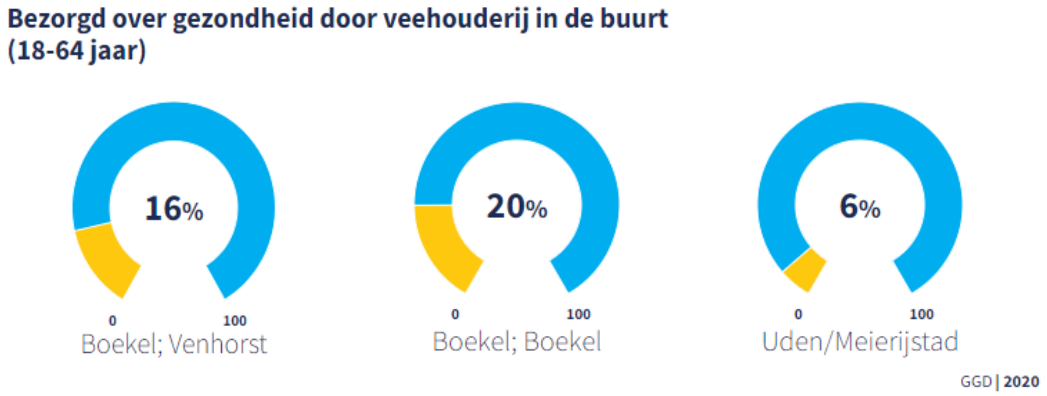

Figuur 5. Percentage bewoners bezorgd over gezondheid door veehouderij in de buurt (BrOS, 2020)

Tabel 1. Percentage bewoners bezorgdheid over gezondheid door veehouderij in de buurt, naar diersoort (BrOS, 2020).

	Boekel; Boekel	Boekel; Venhorst
gezondheid door veehouderij in de buurt (18-64 j...	20	16
veehouderijbedrijf met rundvee (18-64 jaar)	8	5
veehouderijbedrijf met varkens (18-64 jaar)	43	27
veehouderijbedrijf met pelsdieren (18-64 jaar)	22	29
veehouderijbedrijf met kippen/kuikens (18-64 jaar)	14	13
veehouderijbedrijf met geiten (18-64 jaar)	9	9

Deze belevingscijfers van gezondheid zijn in de BrOS beschikbaar op het schaalniveau dorpskern en gemeente. Voor een buurtschap De Elzen is het schaalniveau te klein om specifiekere belevingscijfers inzichtelijk te maken.
De te ontwikkelen werkmethode met gebruik van de app kan hierin verandering brengen.

3.3 Casus Noordkant – Zandkant in St. Anthonis

Milieusituatie

De gemeente St. Anthonis heeft in haar beleid aandacht voor een duurzame en veilige productie van voedsel in een kwalitatief hoogwaardig landelijk gebied. Duurzaamheid, volksgezondheid en transparantie zijn daarin belangrijke aandachtspunten. In het gebied Noordkant – Zandkant, gelegen tegen de dorpskern van St. Anthonis, speelt stankoverlast veroorzaakt door aanwezige veehouderijbedrijven. Binnen dit gebied liggen naast

veehouderijen (varkens-, pluimvee- en rundveebedrijven) ook woningen, een camping en andere bedrijven. Langs de rand van het gebied ligt een drukke provinciale weg en op korte afstand ligt de A73.

Het is een gebied waarin de kwaliteit van de leefomgeving onder druk staat vanwege de aanwezige veehouderijbedrijven. In onderstaande afbeeldingen staat het gebied weergegeven met het aantal en type veehouderijen, en daarbij de achtergrondbelasting met geur in hetzelfde gebied.

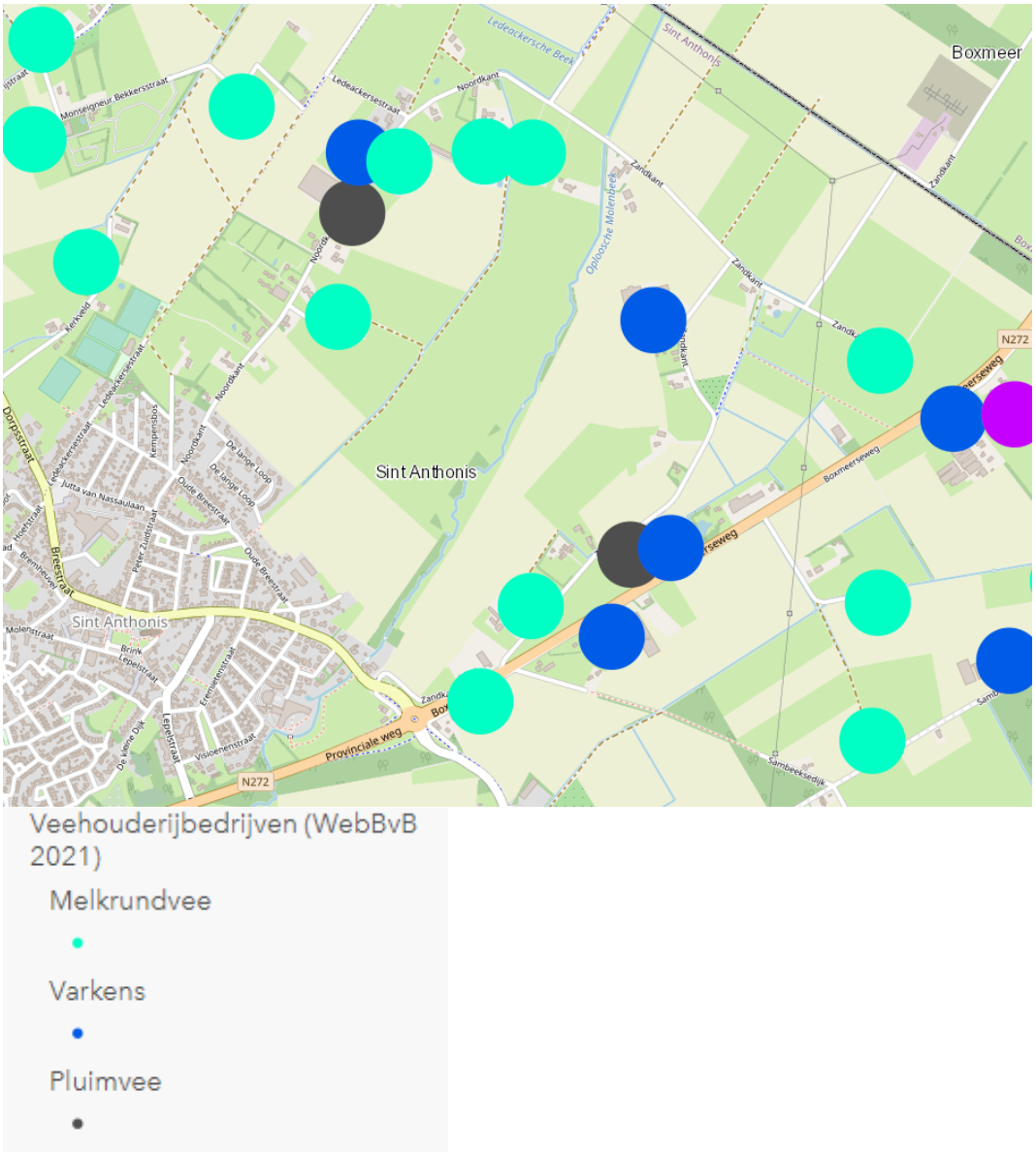

Figuur 6. Gebied Noordkant – Zandkant met aanwezig veehouderijen (BrOS, 2020)

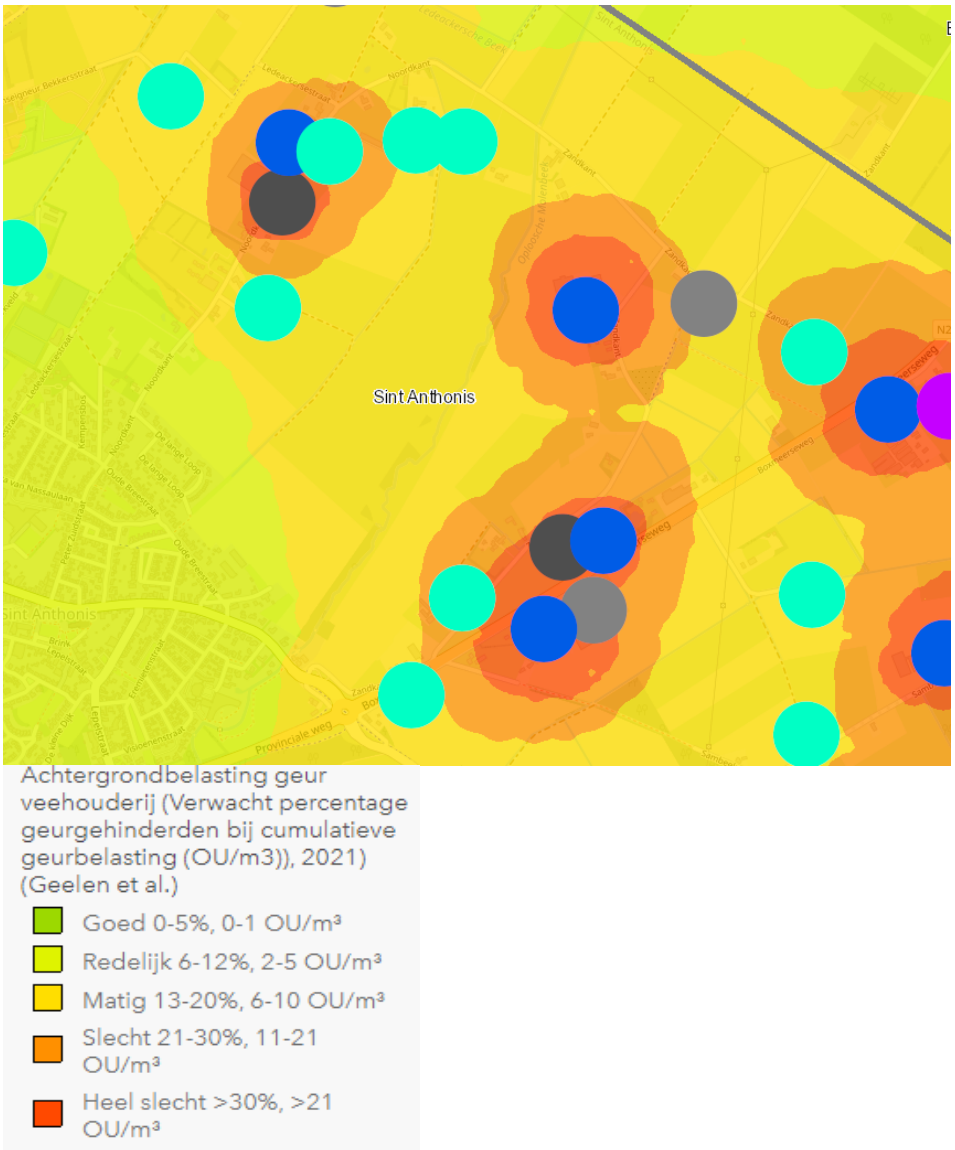

Figuur 7. Gebied Noordkant – Zandkant met achtergrondgeurbelasting van aanwezige veehouderijen (BrOS, 2020)

Beleving van de leefomgeving in St. Anthonis

In het dorp St Anthonis ervaart 15% van de inwoners ernstige hinder door geur. Belangrijke bronnen die daarbij genoemd worden zijn mest uitrijden, stallen met pluimvee, landbouw-/veeteeltactiviteiten. In de nieuw samengestelde gemeente Land van Cuijk is 12% ernstig gehinderd door geur.

In het dorp St. Anthonis is 15% van de inwoners bezorgd over de invloed van aanwezige veehouderij in de buurt op hun gezondheid. In de gemeente Land van Cuijk is dit 5%. Men is vooral bezorgd over varkensbedrijven en pelsdieren. Tijdens het tijdstip van monitoringsonderzoek in september 2020 speelde de discussie over besmettelijkheid nertsen met het sars-Cov-19 virus.

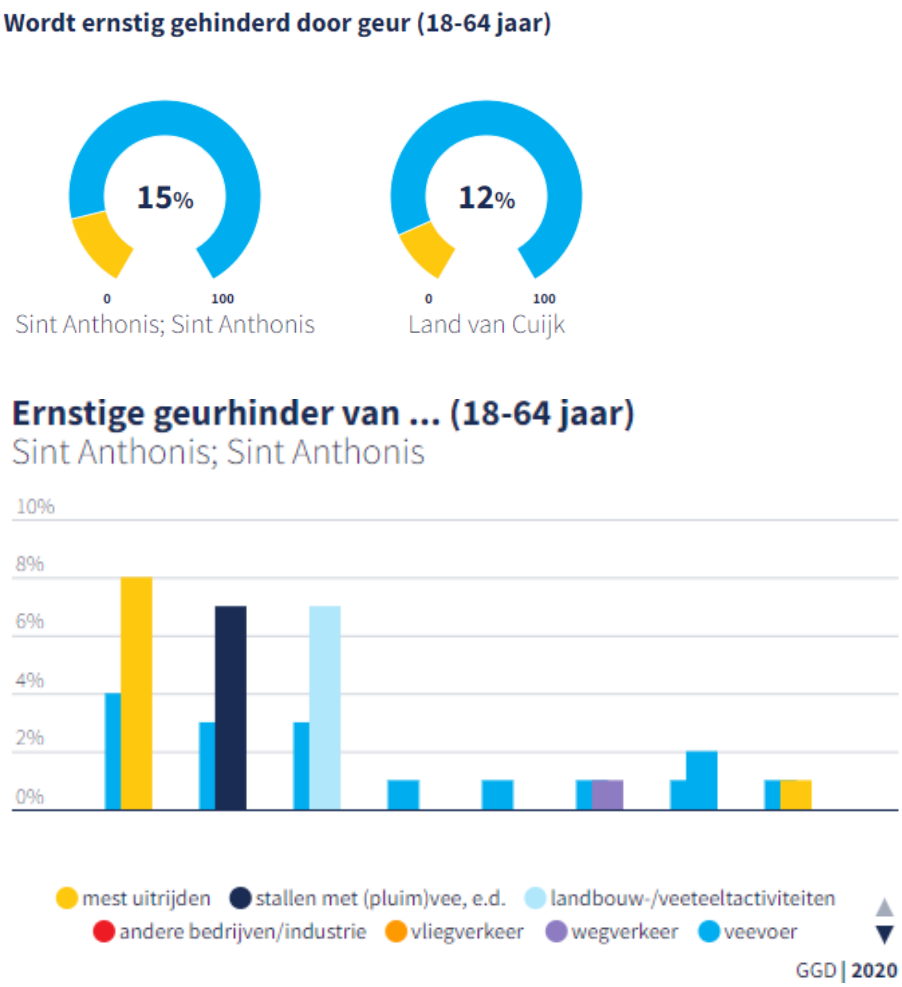

Figuur 8. Percentage ernstig gehinderde inwoners door geur in St. Anthonis, met bronnen van geurhinder (BrOS, 2020)

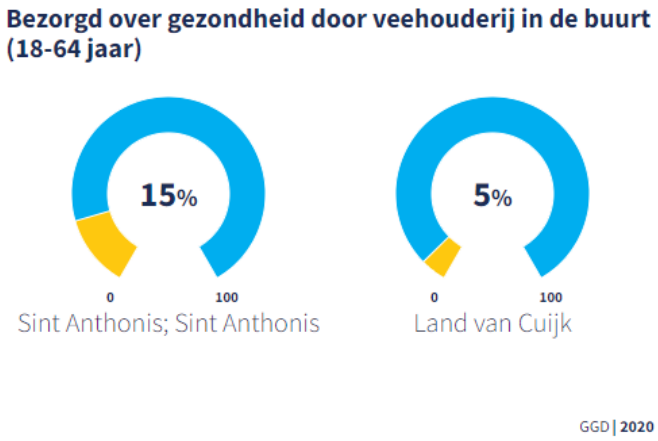

Figuur 9. Percentage bewoners in St Anthonis dat bezorgd is over gezondheid door veehouderij in de buurt in vergelijking met gemeente Land van Cuijk (BrOS, 2020).

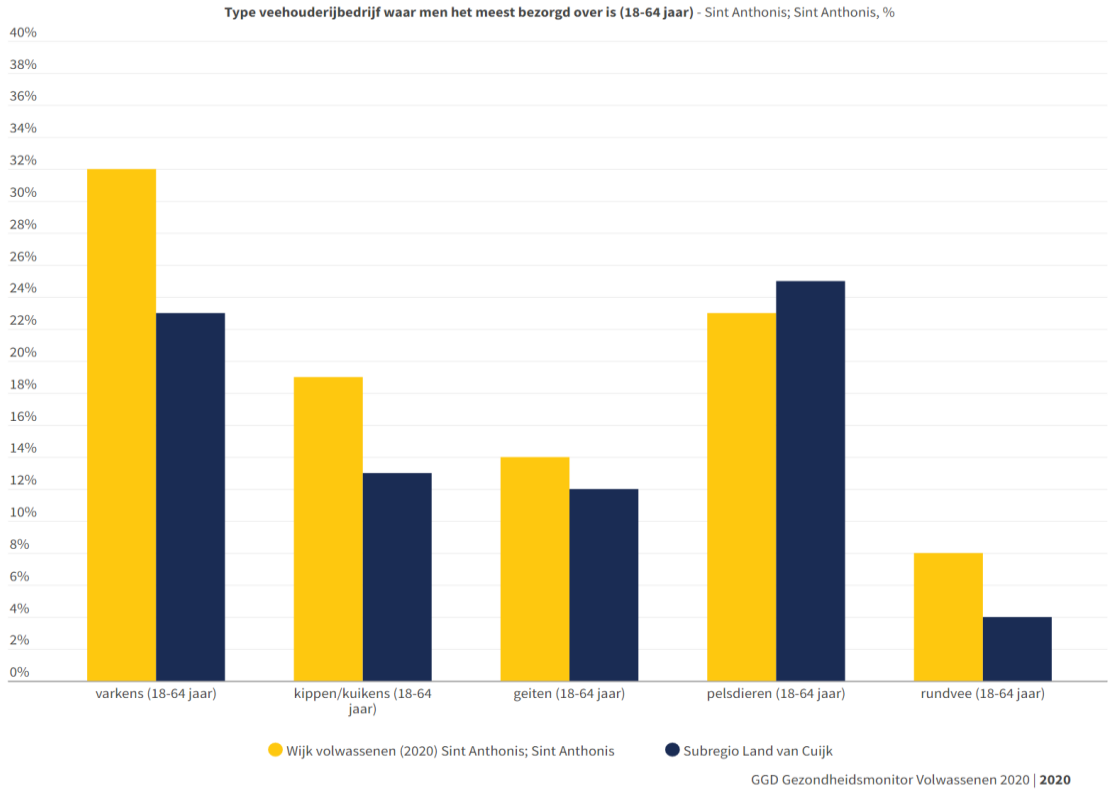

Figuur 10. Type veehouderijbedrijf waar men het meest bezorgd over gezondheid is in St. Anthonis, in vergelijking met gemeente Land van Cuijk. (BrOS, 2020)

Uit Tabel 2 blijkt dat vooral bewoners in dorp St. Anthonis bezorgd zijn over hun gezondheid door de veehouderij. Voor de diersoort Pelsdieren zijn inwoners uit alle dorpskernen bezorgd over hun gezondheid. In gebied Westerbeek/Stevensbeek/Landhorst zijn 34% van de inwoners bezorgd over hun gezondheid door aanwezige varkensbedrijven. Het minst bezorgd over gezondheid zijn de bewoners uit Wanroij.

Tabel 2. Percentage bezorgdheid over gezondheid per diersoort en vier dorpskernen in de gemeente St. Anthonis (BrOS, 2020).

	Sint Anthonis; Sint Anthonis	Sint Anthonis; Oploo	Sint Anthonis; Westerbeek, Stevensbeek, Landhorst	Sint Anthonis; Wanroij
gezondheid door veehouderij in de buurt (18-6...	15	12	13	9
veehouderijbedrijf met geiten (18-64 jaar)	14	10	7	8
veehouderijbedrijf met kippen/kuikens (18-64 ...	19	8	12	6
veehouderijbedrijf met pelsdieren (18-64 jaar)	23	23	17	18
veehouderijbedrijf met rundvee (18-64 jaar)	8	7	7	10
veehouderijbedrijf met varkens (18-64 jaar)	32	24	34	24

3.4 Casus Toepassing van de app in De Elzen in Boekel

Als derde casus is de ontwikkelde app toegepast in het buurtschap De Elzen in Boekel. De situatie dit buurtschap is reeds eerder in dit hoofdstuk beschreven.

4 Ontwikkeling van werkmethode en app voor Positieve Gezondheid in het landelijk gebied

4.1 Ontwikkeling werkmethode

4.1.1 Doel werkmethode

Het doel van de ontwikkeling van de werkmethode is om een gestructureerd handvat te bieden om gezondheid en leefomgeving op lokaal buurtniveau (zowel gemeten als ervaren) te onderzoeken en te beschrijven.

4.1.2 Ontwikkeling werkmethode

De werkmethode voor toepassing in veedichte gebieden is ontwikkeld aan de hand van de ervaringen tijdens het project met het Bolk-model van Positieve Gezondheid en Leefomgeving.

Het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving

Gemeenten kunnen inwoners betrekken bij de inrichting van de leefomgeving met bijvoorbeeld het model van het Louis Bolk Instituut (LBI) voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving.

Het concept Positieve Gezondheid is circa tien jaar geleden bij het Louis Bolk Instituut ontwikkeld door Machteld Huber. Bij dit instituut is later de verbinding tussen Positieve Gezondheid en Leefomgeving gelegd door middel van het Bolk-model voor Positieve

Figuur 11. Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving (raamwerk)

Gezondheid en Leefomgeving (zie *Figuur 11 en Figuur 12*). Dit model staat centraal in dit onderzoeksproject.
Het model kan worden ingezet om behoeften en kwaliteiten van bewoners in kaart te brengen. Voordelen zijn: het model verheldert bij wie de regie moet liggen, maakt zichtbaar waar samenwerkings- en synergiemogelijkheden liggen, biedt structuur en fungeert ook als een afvinklijstje.
Het model biedt een integrale benadering van zowel gezondheid, leefomgeving als betrokkenen. Het vormt het uitgangspunt voor een verbetertraject waarbij alle betrokkenen een rol blijven spelen en een gezamenlijk gedragen verbeterplan.

Vaak wordt dit Bolk-model in wijken toegepast met de schaalgroottes straat, buurt en wijk. In het geval van de toepassing in landelijk, veedicht gebied zullen als schaalgroottes worden toegepast:

- thuis (omwonenden)
- tussen thuis en veehouderij
- het gehele buurtschap.

In het onderhavige project is het model als basis gebruikt bij de bijeenkomsten met bewoners en veehouders. Het vormt daarnaast de basis voor de app-structuur voor het invullen van ervaren hinder en gezondheid.

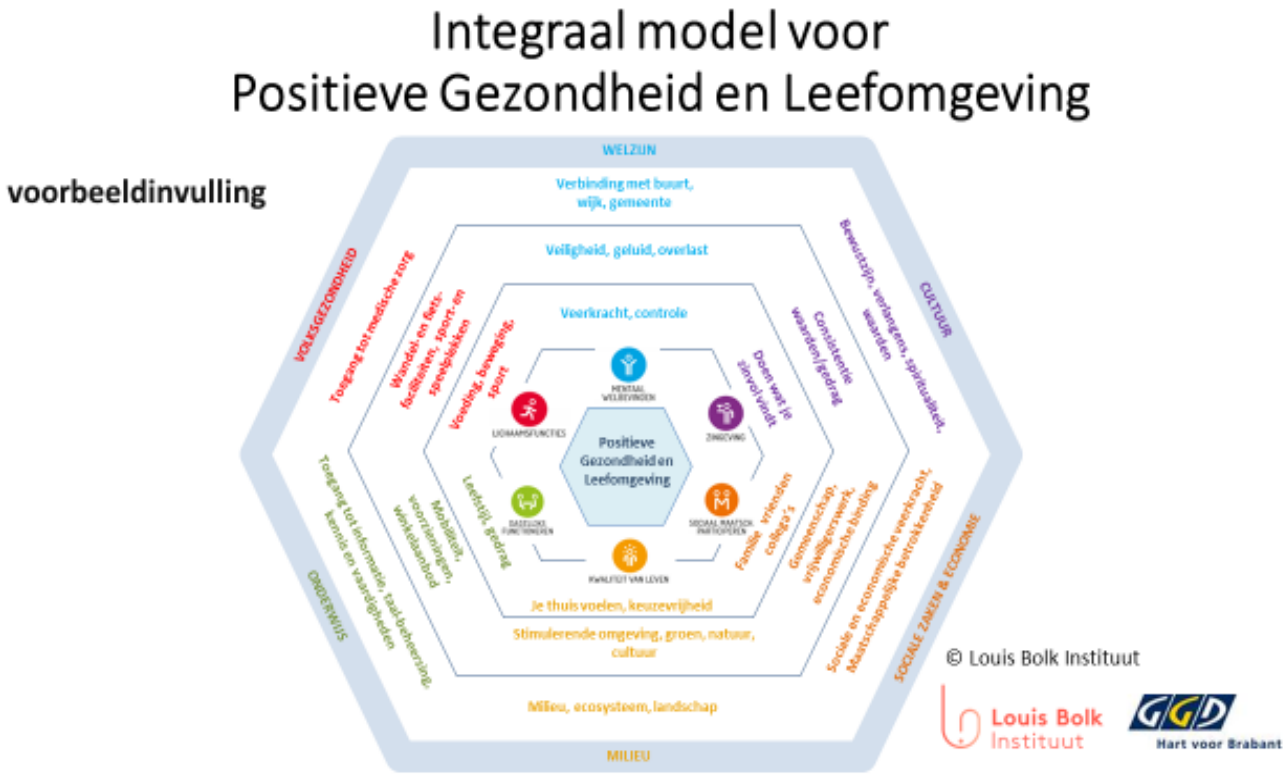

Figuur 12. Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving (invulvoorbeeld).

Figuur 12 geeft een voorbeeld van een uitwerking van de zes pijlers van gezondheid op het niveau van de leefomgeving. Daarbij is zichtbaar dat per domein van Positieve Gezondheid en per schaalgrootte van de leefomgeving, verschillende aspecten kunnen worden genoemd die een invloed kunnen hebben op de Positieve Gezondheid van bewoners.
In de buitenste grijze rand van de figuur zijn ten slotte beleidsdomeinen genoemd. Het model kan namelijk ook worden gebruikt om de verbinding te leggen tussen gezondheid, leefomgeving en diverse beleidsdomeinen. Op die manier kan gezondheid als een verbindend thema worden gebruikt voor overzichten oplossingsrichtingen voor leefomgevings-problematiek.

4.2 Ontwikkeling app

4.2.1 Doel app

Om de opgehaalde informatie in de gezondheidssituatie en beleving van de leefomgeving die met de werkmethode (interviews en workshop) is verzameld, te monitoren in de tijd is een digitaal monitoringinstrument ontwikkeld dat is gebaseerd op Positieve Gezondheid. Deze applicatie is bedoeld om te monitoren hoe in de tijd de invloed van de eigen leefomgeving is op de eigen ervaren gezondheid. Het geeft inzicht in hinder veroorzaakt door milieufactoren in de leefomgeving en in de invloed daarvan op de ervaren gezondheid. De uitkomsten zijn aanvullend op de uitkomsten van de interviews en de workshop. Gezamenlijke uitkomsten worden gebruikt om een afsluitende bijeenkomst te organiseren.

4.2.2 Ontwikkeling app

Een extern bureau heeft op basis van aangeleverde informatie en vragen de app ontwikkeld. Tijdens de eerste casus in Boekel is bij bewoners geïnventariseerd welke functionaliteiten de app zou moeten hebben. Met deze input is de eerste versie van de app opgezet. Aan de hand van de ervaringen met de toepassing van de app in de tweede en derde casus, is de app verder geoptimaliseerd. Er zijn twee testperiodes geweest die hebben geleid tot optimalisering van de app.
Naast aanpassing aan volgorde van vragen en layout is een belangrijke aanvulling uit de testperiode naar voren gekomen: er is in de app een vraag toegevoegd over de positieve aspecten van de leefomgeving.

5 Resultaten

5.1 Proces – ervaringen

Het projectvoorstel beoogde drie casussen in verschillende gemeentes uit te voeren. Naar aanleiding van contacten met wethouders en beleidsambtenaren van gemeenten in noordoost Brabant was de indruk bij de start dat er meer aanbod aan casussen vanuit gemeentes zou zijn dan er ruimte was binnen het project. Dit was ook de conclusie na de kick-off bijeenkomst waarbij verschillende gemeentes aanwezig waren en enthousiasme werd gedeeld.
De praktijk bleek echter anders te zijn. Vanuit de onderzoekers is veel tijd en energie gestoken om naast Boekel en St Anthonis tot een casus in een derde gemeente te komen. Er is onder meer (in sommige gevallen zeer uitgebreid) contact geweest met de gemeentes St Michielsgestel, Bernheze, Meierijstad en Uden. Uiteindelijk bleken daar geen casussen mogelijk te zijn.
Daarom is besloten als derde casus de app in te zetten in het buurtschap De Elzen in Boekel die ook centraal stond in casus 1.

Redenen voor het niet tot stand komen van een casus in een andere gemeente zijn bijvoorbeeld:

- Geen capaciteit bij gemeente voor begeleiding
- Ontbreken van een gebiedsmanager
- Onvoldoende verbinding tussen gemeente en veehouders
- Geen medewerking van veehouders
- Geen duidelijke situatie/afgebakend gebied met klachten/probleem
- Gemeentelijke fusie waardoor nu geen prioriteit of beschikbare tijd
- Door corona scherpere reacties; zorg, wantrouwen, minder contact onderling, dialoog gaat minder goed als je niet fysiek elkaar kunt ontmoeten

We zien dit gegeven als een neveninzicht / deelresultaat van dit project. Terwijl de investering in een gebiedsmanager in Boekel zijn vruchten afwerpt, is het in veel gemeentes in NO-Brabant in dit stadium niet mogelijk gebleken om te komen tot een gezamenlijk traject met veehouders, bewoners en gemeente. Dit is in de klankbordgroep benoemd als een sociaal probleem in het buitengebied.

5.2 Resultaten werkmethode

Onderstaande punten geven de in het kader van deze ontwikkelde werkmethode achtereenvolgens uit te voeren activiteiten weer voor toepassing bij een specifieke casus.

1. gesprekken met plaatselijke organisaties en informatie verzamelen bij:
    a. wethouders
    b. beleidsambtenaren gezondheid, ruimtelijke ordening en landbouw

    c. gebiedsmakelaar
    d. GGD (milieu- en gezondheidsdata)
2. opstellen van interviewgidsen met onder meer bespreking van
    a. concept Positieve Gezondheid
    b. ervaren hinder
    c. ervaren gezondheid
3. uitvoeren van interviews bij bewoners
4. idem voor veehouders
5. bewonersbijeenkomst
    a. toelichting insteek project en accent op ervaren hinder en gezondheid
    b. toelichting huidige situatie vanuit beschikbare GGD-data mbt milieu en gezondheid
    c. presenteren van een aangepast Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving aan lokale situatie met als schaalgroottes
        i. thuis
        ii. tussen huis en veehouderij
        iii. buurtschap
    d. invullen Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving vanuit het inventariseren van:
        i. knelpunten
        ii. wensen en behoeften
        iii. krachten: welke kwaliteiten brengen de deelnemers in, die kunnen bijdragen aan verbeterprocessen?

    Het heeft daarbij de voorkeur om tevoren opgehaalde punten al in het model te plaatsen, zodat bewoners wat houvast hebben en daarop kunnen aanvullen.
6. bewonersbijeenkomst: toelichting app
    a. app algemeen
    b. functionaliteiten
    c. testperiode
    d. AVG-toestemmingsformulier
7. app-gebruiksperiode
8. verwerken app-resultaten
9. gezamenlijke bijeenkomst met bewoners, veehouders en gemeente
    a. herhalen grote lijnen project; uitgevoerde activiteiten en doelstelling
    b. terugkoppelen van de resultaten
    c. dialoog over resultaten
    d. dialoog over verbetermogelijkheden
    e. verslag naar gemeente en via gemeente (als opdrachtgever) naar veehouders en omwonenden.

Algemene, belangrijke onderdelen zijn:

1. open en transparante communicatie
2. voldoende bestaande infrastructuur aan verbinding tussen gemeente, veehouders en omwonenden (elkaar kennen).
3. in te zetten capaciteit en begeleiding van het proces vanuit de gemeente kan beperkt zijn, als maar kan worden teruggevallen op een solide infrastructuur
4. de focus op ervaren hinder en Positieve Gezondheid. Dit bleek een sleutel te zijn voor een open dialoog tussen veehouders en omwonenden
    a. focus op ervaren en beleven: dit zijn persoonlijke indrukken die in het algemeen leiden tot verbinding en worden gerespecteerd.
    Focus op data (fijn stof, geureenheden) kan snel leiden tot afstand en weinig vruchtbare discussies op detailniveau
    b. Positieve Gezondheid is een breed, integraal gezondheidsconcept waarin steeds zes domeinen terug komen, waaronder kwaliteit van leven, mentaal welbevinden, meedoen en zingeving. Dit geeft zowel bewoners als veehouders een makkelijker opening voor het herkennen van de effecten van ervaren hinder op ervaren gezondheid.
5. bij bijeenkomsten:
    a. inzetten op open, respectvolle en constructieve houding
    b. open opstelling bij de zaal-inrichting, bij voorkeur zodanig dat deelnemers naar elkaar toe gericht zijn. Stoel-opstelling in hoefijzervorm, zonder tafels. Afhankelijk van aantal deelnemers en zaalgrootte meerdere rijen maken
    c. laten zien hoe hetzelfde incident heel anders kan worden beleefd vanuit verschillende posities: veehouder of omwonende
    d. gebruik van flip-over voor
        - het noteren van gemaakte opmerkingen suggesties
        - terugkoppeling aan deelnemers; is het goed begrepen?
        - samenvatting
        - verslag.
    e. benoemen van randvoorwaarden voor veerkracht (Antonovsky, 1993):
        - je situatie begrijpen
        - het gevoel hebben dat je iets kunt doen
        - zingeving ervaren.

    Het tegenovergestelde is:
        - verwarring
        - machteloosheid
        - zinloosheid.

f. benoemen van verschillende gedachten bij hetzelfde voorval:

5.3 Resultaten ontwikkeling werkmethode

De app is gekoppeld aan de werkmethode van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving. De app is niet los te gebruiken en niet beschikbaar in de app-store. Deze kan worden ingezet bij specifieke cases.

De app bevat vragen over:

- Hinder, mate van hinder, duur van hinder
- Diverse (milieu)factoren (geur, geluid, vliegen, verkeer)
- Positieve aspecten van de leefomgeving
- Pijlers van Positieve Gezondheid.
- Kaart met locaties van hindermeldingen

Daarnaast registreert de app windrichting en windkracht en wordt een kaart gegenereerd met de locaties van hindermeldingen (deze wordt om privacy-redenen niet met de gemeente gedeeld).

De uitkomsten geven aanvullend inzicht hoe bewoners hun eigen leefomgeving ervaren, gekoppeld aan eigen ervaren gezondheid. Het is een analyse van uitkomsten van een afgebakende periode met lokale omstandigheden (locatiegegevens, windrichting, weersomstandigheden) en indien bekend specifieke omstandigheden bij de ondernemers. De resultaten worden gerapporteerd aan de opdrachtgever (in dit geval de gemeente) over langere periode, gecombineerd met de uitkomsten van de workshops. De gemeente kan de uitkomsten gebruiken bij evaluatie van maatregelen in het gebied.
De app is nadrukkelijk niet bedoeld voor meldingen van milieuklachten (daar is de milieuklachtenlijn voor) of voor controles bij ondernemers.

Er is een handleiding beschikbaar (zie bijlage) zodat deelnemers de informatie na uitleg tijdens de workshop nog na kunnen lezen. Voor het gebruik van de app is aan de deelnemers vooraf toestemming gevraagd met behulp van een toestemmingsformulier (zie bijlage). De resultaten worden anoniem en niet herleidbaar gerapporteerd.

5.4 Resultaten ontwikkeling app

Uitkomsten op procesniveau:

- App levert aanvullende informatie bij de interviews en bijeenkomsten
- De app maakt meldingen van hinder goed inzichtelijk. Er zijn verschillen tussen de deelnemers in het aantal meldingen en het type meldingen.
- De hinder die werd ervaren leidde volgens de deelnemers niet vaak tot fysieke klachten, wel tot verschillende mentale klachten.
- De app werd niet elke dag ingevuld, waardoor het lastig is om een trend te ontdekken over de tijd. Is er geen hinder geweest op de dagen dat de app niet is ingevuld? Of heeft het andere redenen? Ondanks dat niet elke deelnemer elke dag de app heeft ingevuld, is er (op één dag na) elke dag een melding gemaakt van hinder.
- De windkracht was gedurende de periode van invullen vrij zwak (max windkracht 3) wat invloed gehad kan hebben op het blijven hangen van de geurhinder.
- Hoe groter de mate van hinder (per type) werd ervaren, hoe lager de gemiddelde score voor Positieve Gezondheid. Het lijkt dus alsof de Positieve Gezondheid daalt, naarmate de hinder toeneemt. Ook het aantal meldingen van hinder per deelnemer lijkt samen te hangen met de ervaren Positieve Gezondheid.

Aandachtspunten op procesniveau:

- Het gaat om inzicht op buurtniveau. De aantallen bewoners die app invullen geven geen statisch significante informatie. Daarvoor is het aantal deelnemers in het algemeen te laag.
- De tijdsperiode waarin de app ingevuld wordt, is zeer relevant (voorjaar, zomer, najaar)
- De duur van inzet app:
    - De app bij voorkeur tenminste 4 weken inzetten
    - 2x/dag uitvragen is teveel
    - Vragen over hinder en Positieve Gezondheid niet altijd samen uitvragen (vragen over Positieve Gezondheid in een lagere frequentie, bijvoorbeeld 1x per week)
- Waarborg anonimiteit
- Kaart met locaties van hindermeldingen wordt niet naar gemeente gerapporteerd (anonimiteit) maar gebruikt om meer algemeen een beschrijving te kunnen geven van de invloed van leefomgeving op ervaren gezondheid van omwonenden.

5.5 Uitkomsten onderzoek met de ingezette app

De inhoudelijke rapportages met daarin de uitkomsten van de app-inzet zijn naar de betrokken gemeenten gestuurd.

Om een indicatie te geven van het type data en grafieken die de app oplevert, is in Figuur 13 de hinderscore weergegeven zoals die met de app is opgehaald in De Elzen.

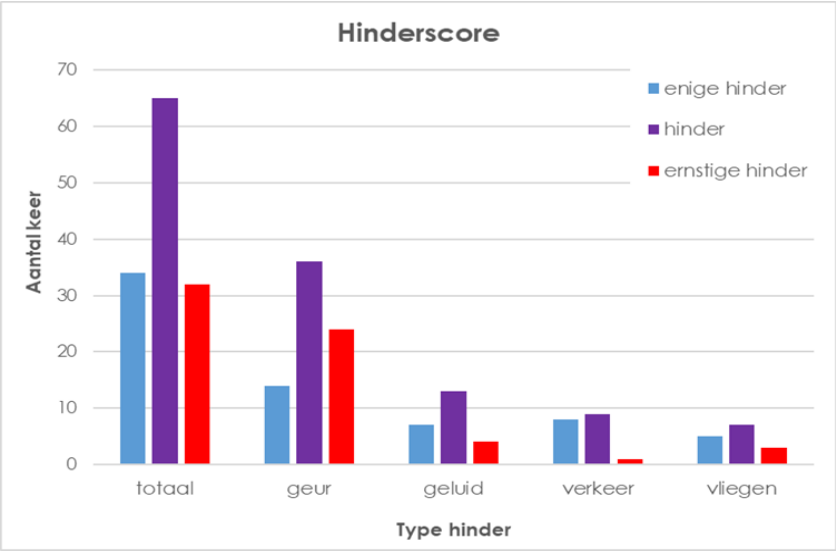

Figuur 13. Voorbeeld van met de app verkregen hinderdata.

Een paar opvallende uitkomsten over de relatie hinder en Positieve Gezondheid worden hieronder weergegeven. Bij alle uitkomsten moet bedacht worden dat dit een kwalitatieve beschrijving is en dat er geen significante relatie wordt weergegeven.

Figuur 14 geeft het gemiddelde cijfer van de zes pijlers van Positieve Gezondheid (in 6 kleuren) weer, afgezet tegen de mate van hinder (horizontale as). Op het moment dat de mate van geurhinder toeneemt, neemt het cijfer voor Positieve Gezondheid af. Met name het cijfer voor zingeving neemt het meest af.

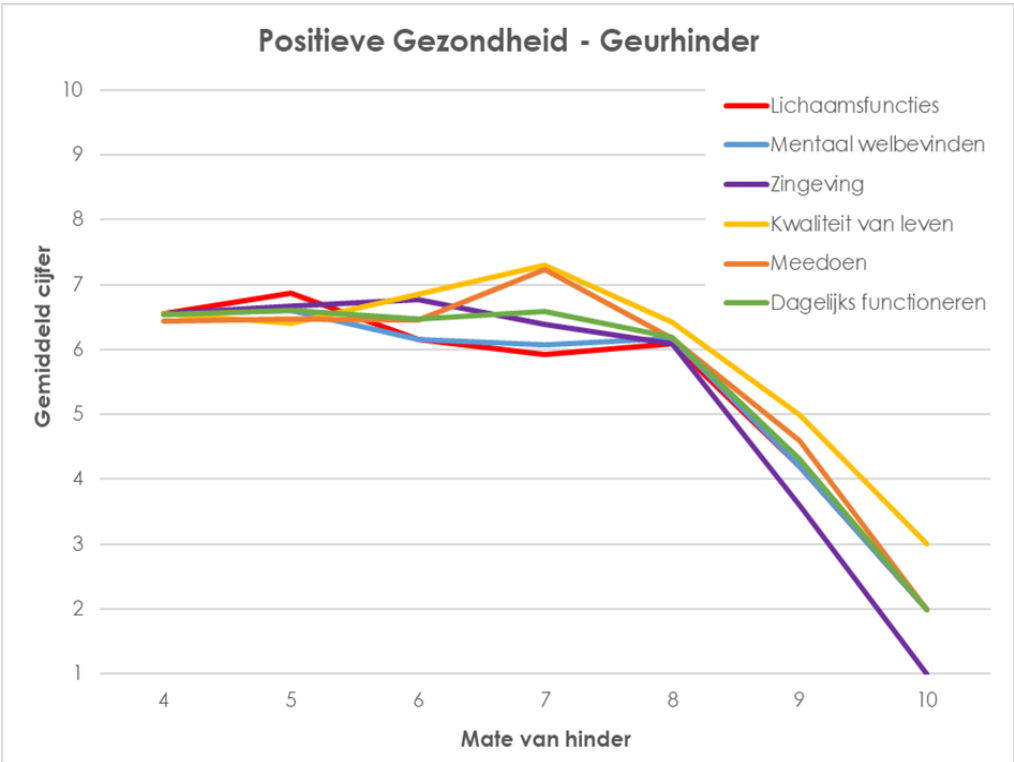

Figuur 14. Gemiddeld cijfer van de zes pijlers voor Positieve Gezondheid in relatie tot de mate van ervaren hinder vanaf score 4.

Het overgrote deel van de mensen die geurhinder ervaart heeft geen lichamelijk klachten maar wel mentale klachten. Lichamelijke klachten die wel worden genoemd zijn: last van ademhaling, geprikkelde slijmvliezen, hoofdpijn, slaapverstoring, moeheid, concentratieproblemen en misselijkheid. Voorbeelden van mentale klachten die vaker genoemd zijn: onvrede over woonomgeving, bezorgdheid, vermindering activiteiten in de tuin en bezorgdheid om hygiëne.
Ook bij geluidhinder ervaren bewoners vaker mentale klachten dan fysieke klachten.

5.6 Algemene betekenis van de casussen

Naast het belang van de casussen voor de buurtschappen zelf, draagt deze casus bij aan het algemene projectdoel (ontwikkeling werkmethode en app).
In bredere zin hebben de casussen nog het volgende opgeleverd:

- Er zijn suggesties gedaan voor de opzet en functionaliteiten van de te ontwikkelen app
- Het Bolk-model is met een werkmethode tot een locatiespecifiek in te vullen model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving ontwikkeld en daarmee is in Boekel ervaring opgedaan
- de werkmethode is daardoor verder ontwikkeld, bijvoorbeeld:
    - het belang van de opstelling en de zaalinrichting tijdens workshops
    - het bij de bewoners-bijeenkomst presenteren van een ingevuld Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving aan de hand van de resultaten van de interviews. Bewoners kunnen dan tijdens de bijeenkomst reageren op de input en daarop aanvullen. Dat is gemakkelijker dan het invullen op een leeg model.

Tot slot is het duidelijk dat de investering in een gebiedsregisseur en goede contacten tussen gemeente en zowel bewoners als veehouders zijn vruchten afwerpt.

Eén opvallende bevinding is dat een belangrijk verschil in ervaring en positie tussen veehouders en omwonenden is, dat de veehouders de hinder (onopzettelijk) veroorzaken, terwijl de bewoners de hinder ervaren. De veehouder weet welke acties hij onderneemt, waarom, wanneer en hoe lang ze zullen duren. De omwonenden worden er veelal plotseling mee geconfronteerd en hebben al die informatie niet. Ze ervaren hinder en voelen zich vaak machteloos.

Daarnaast hielp het bij de presentatie erg om één en dezelfde casus vanuit twee verschillende gezichtspunten te presenteren, vanuit achtereenvolgens de veehouder en de omwonende.

De interviews en workshops met het Bolk-model leidden bij bewoners, veehouders en gemeente tot meer inzicht in de door de bewoners ervaren hinder van veehouderijen en de

beleving van de zes domeinen van Positieve Gezondheid gekoppeld aan hun lokale leefomgeving. Zowel de hinder als de aanwezige kwaliteiten bij bewoners om hier positieve invloed op uit te oefenen zijn gestructureerd in beeld gebracht. Dit overzicht en de uitwisseling kunnen een basis zijn voor verdere verbeteringen. In de afsluitende bijeenkomst met veehouders en omwonenden zijn diverse richtingen naar voren gekomen die tot vermindering van de overlast kunnen leiden.

6 Conclusies

Projectresultaten

- Werkmethode en app op basis van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving zijn ontwikkeld en succesvol toegepast in Boekel en St Anthonis. Beide elkaar aanvullende instrumenten zijn gereed voor uitrol over gebieden in deze en andere gemeenten.
  De brede gezondheidsbenadering vanuit Positieve Gezondheid en benadering met het Bolk-model brengen structuur aan in (complexe) situaties en vraagstukken. Daarnaast blijkt hierbij het belang en de potentie van een open dialoog.
- De focus op de beleving van hinder en Positieve Gezondheid is waardevol en opent de dialoog tussen veehouders en omwonenden (en gemeente).
- De ontwikkelde app haalt aanzienlijk meer informatie op van omwonenden dan door middel van interviews en bijeenkomsten. De app geeft informatie over langere tijd en laat zien wanneer welke ervaren hinder effect heeft op aspecten van de ervaren Positieve Gezondheid. De app toont een directe relatie tussen ervaren (geur-)hinder en ervaren Positieve Gezondheid.
- Werkmethode en app zijn nu toegepast naar aanleiding van overlast door intensieve veehouderij. Beide zijn echter ook breder toepasbaar in de ruimtelijke ordening, zoals bij plaatsing van windturbines, bij geluidhinder of bij plaatsing van 5G-zendmasten.
- De GGD gaat de werkmethode met app aanbieden als maatwerkproduct aan gemeenten. Belangrijk daarbij is dat deze methode niet als een standaard product op de plank ligt dat zonder voorbereiding ingezet kan worden. Het is een methode/middel dat bij een strategisch vraagstuk in te zetten is. Gemeenten geven daarbij aan dat College brede ondersteuning belangrijk is. Dat is ook belangrijk om bewoners gemotiveerd te houden om deel te nemen.

Houding veehouders

- Er is een groot verschil in attitude tussen de veehouders ten opzichte van omwonenden. Dit kan variëren van onverschillig ten aanzien van eventuele hinder naar omwonenden, tot nauw betrokken en zo sturend dat omwonenden geen last van het bedrijf hebben. Het kan constructief werken om het gehele palet bij bijeenkomsten aanwezig te hebben en te zien of men van elkaar kan / wil leren.

Toepassing bij gemeentes: randvoorwaarden, knelpunten en handreikingen

- Hoewel er bij gemeentes in Noordoost Brabant bij de projectaanvang veel enthousiasme was om een casus in te brengen, zijn verschillende gemeenten er binnen dit onderzoek niet in geslaagd om een casus in te brengen.
  Als redenen hiervoor zijn onder meer genoemd:
  - Onvoldoende capaciteit bij gemeente voor begeleiding

- Het ontbreken van een gebiedsmanager
- Onvoldoende verbinding tussen gemeente en veehouders
- Geen medewerking van veehouders
- Geen duidelijk situatie/afgebakend gebied met klachten/probleem
- Gemeentelijke fusie waardoor nu geen prioriteit of tijd.
- Door corona:
  - scherpere reacties; zorg, wantrouwen, minder contact onderling
  - dialoog gaat minder goed als je niet fysiek elkaar kunt ontmoeten.

- Concluderend bleek dat verschillende gemeenten er (nog) niet klaar voor waren om deel te nemen aan het project omdat het in deze gemeenten ontbreekt aan voldoende infrastructuur in de zin van een goede verbinding tussen veehouders, omwonenden en gemeente, om met een dergelijke casus constructief aan de slag te gaan.
- Terwijl de investering in een gebiedsmanager in Boekel zijn vruchten afwerpt, is het in veel gemeentes in Noordoost Brabant in dit stadium niet mogelijk gebleken om te komen tot een gezamenlijk traject met veehouders, bewoners en gemeente. In de klankbordgroep is dit benoemd als een sociaal probleem in het buitengebied dat om oplossingen vraagt.
- Naast bovenstaande punten kan ook de timing een rol spelen. Het is belangrijk om een goed momentum te kiezen voor de start van een dergelijk project.
- In de communicatie is het goed om het belang van de gemeente te benadrukken om inzicht te hebben in het verloop van de casus. Het geeft de gemeente inzicht in wat er speelt, en handvatten voor verbeterrichtingen en –acties.
- Voor de boer is het goed om aan te geven wat deelname kan opleveren, dat hij er niet slechter van wordt. Het gaat vooral om te komen tot een betere verstandhouding tussen veehouder en omwonenden. In de klankbordgroep van dit project is dit benoemd als een sociaal probleem van de veehouder, en het belang van de veehouder om in gesprek te blijven met omwonenden en gemeente.

Kritiek op overheid vanuit veehouders en omwonenden

- In interviews en bijeenkomsten wordt regelmatig kritiek op de gemeente geventileerd, zowel op de gemeente als op de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN). Opvallend is dat dit gebeurt door zowel bewoners als veehouders (met betrekking tot capaciteit, expertise, betrouwbaarheid)[3]. De gemeente Boekel zet sterk in op dialoog als instrument voor alle ontwikkelingen binnen ruimtelijke ordening. Dit is mede aangejaagd door dit innovatieproject.

[3] In St Anthonis wordt door meerdere personen benoemd dat de Omgevingsdienst hun stankklachten niet serieus neemt en hierop geen goede controle uitvoert. Andere zaken die worden genoemd zijn bijvoorbeeld dat er meerdere meldingen moeten zijn voordat de ODBN in actie komt, en dat per casus deze actie na een maximaal aantal keren automatisch wordt beëindigd.

Landelijk knelpunt: functioneren van omgevingsdiensten

- Er is tijdens de uitvoer van het project veel kritiek geuit op de omgevingsdienst. Dit sluit aan bij de conclusies van de commissie Van Aartsen over het functioneren van de Nederlandse omgevingsdiensten in het algemeen (Adviescommissie VTH, 2021).
  De belangrijkste conclusies van de commissie Van Aartsen in het eindrapport 'Om de leefomgeving' met betrekking tot noodzakelijke veranderingen zijn:
  - kwaliteit verbeteren
  - meer prioriteit capaciteit en inzet voor strafrechtelijke handhaving en vervolging
  - landelijke normfinanciering in plaats van lokale outputfinanciering
  - inrichten van Rijkstoezicht op omgevingsdiensten
  - meer geld
  - een onafhankelijke positie voor de diensten (losser van wethouders en bestuurders)
  - eenduidiger landelijke aanpak. De aanpak van de 29 omgevingsdiensten verschilt namelijk enorm. Verschillen in toezicht op milieuregels door omgevingsdiensten moeten zo snel mogelijk fors verminderen.

Het onderzoek van Investico (november 2021) spreekt van een structureel falen van de omgevingsdiensten.
Genoemd worden daarbij:

- milieubelastende bedrijven worden onvoldoende gecontroleerd
- van de 17.000 overtreders werden er slechts 362 bestraft. Provinciale en gemeentelijke bestuurders zien soms liever dat inspecteurs 'motiveringsgesprekken' voeren dan een boete uitdelen
- gemeenten dringen niet aan op het toepassen handhaven van de richtlijnen.

Toen zij nog staatssecretaris was benoemde Stientje Van Veldhoven het maken van nieuwe regels voor de omgevingsdiensten als 'topprioriteit'.

De knelpunten bij de omgevingsdiensten zijn daarnaast aanleiding geweest voor recente overige onderzoeken (Provincie Noord Brabant et al., 2021, Algemene Rekenkamer, 2021, Blokland et al., 2021 van TwijnstraGudde).

Lokale knelpunten als onderdeel van systeemfouten

- De in dit project gehanteerde aanpak vanuit gezondheid sluit aan bij het recente pleidooi van de Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en Voeding, waarin onder meer Herman Wijffels zitting heeft. De Raad pleit voor een integrale benadering van de problemen in ons voedselsysteem, waarbij gezondheid voorop wordt gesteld: gezondheid van consumenten, gezonde sociaal-economische omstandigheden voor boeren en ecologische gezondheid van de planeet (Van der Weijden et.al, 2021). In die zin zou bijvoorbeeld bij vergunningverlening meer rekening kunnen worden met

de gezondheid van consumenten / bewoners. Voorliggend onderzoek laat immers het effect zien van ervaren geurhinder op gezondheid.

- Onderstaande figuur geeft de lokale knelpunten weer die centraal staan in dit onderzoek, als onderdeel van het landbouwsysteem. Problemen ontstaan daar, waar zaken niet goed geregeld zijn. Lokaal is dat onder andere geurhinder. Op grotere afstand spelen bijvoorbeeld stikstof, biodiversiteit en klimaat.
  In de grondwet is vastgelegd dat het een overheidstaak is om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Dit staat echter op gespannen voet met het actuele speelveld, dat wordt bepaald door een vrije markt en een zich terugtrekkende overheid. In dit project zagen we dat een deel van de veehouders zich terugtrekt binnen de kaders van de verleende vergunningen, waarbij hun standpunt verhardt, zonder dat ze nog open staan voor een dialoog.

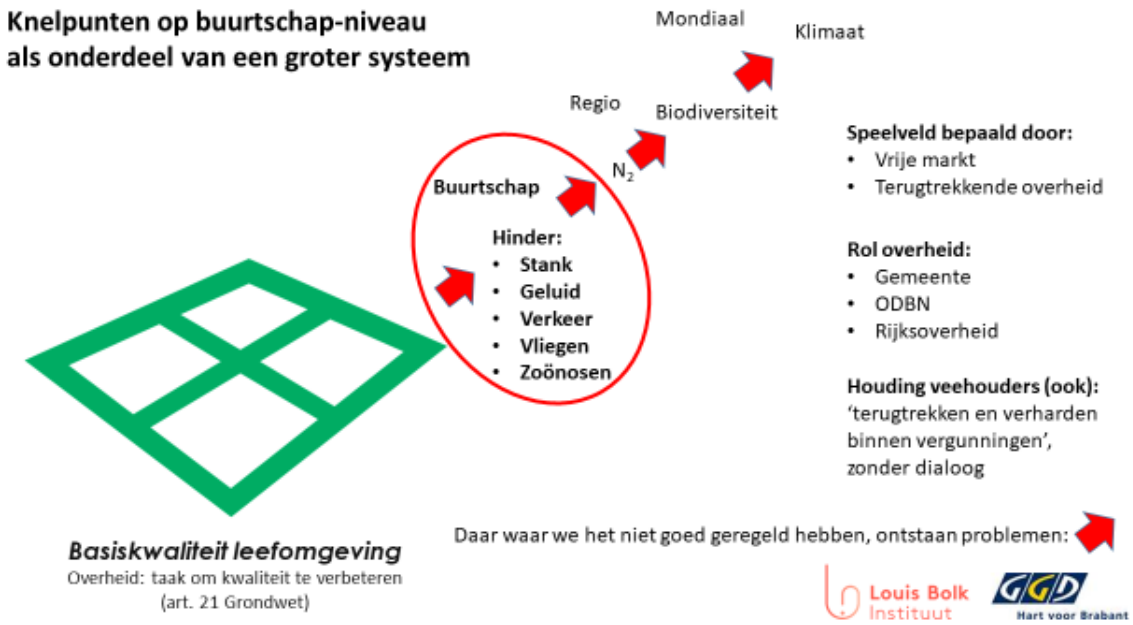

Figuur 15. Knelpunten op buurtniveau als onderdeel van het landbouwsysteem.

7 Aanbevelingen

Aanbevelingen voor gemeenten

- kom / blijf in goed contact met veehouders en omwonenden.
- maak gebruik van de ontwikkelde werkmethode en app op basis van het Bolk-model voor Positieve Gezondheid en Leefomgeving om veehouders en omwonenden nader tot elkaar te brengen.
- toepassing van werkmethode en app hebben niet als doel om een concrete oplossing in de problematiek tussen intensieve veehouderij en omwonenden direct op te lossen. Het brengt vooral meer inzicht en begrip tussen de verschillende partijen. Voor concrete verbeteringen zijn vervolgacties nodig met bij voorkeur een actieve rol voor alle betrokken partijen.
- maak gebruik van de gezondheidsinformatie die de GGD voor de gemeente beschikbaar heeft. De GGD beschikt over gezondheidsinformatie op gemeentelijk, dorps- en wijkniveau op basis van de gezondheidsmonitoren die 4 jaarlijks worden uitgevoerd. De GGD kan verkennen hoe deze gezondheidsinformatie lokaal op buurtniveau beschikbaar is.
- beperk de toepassing van werkmethode en app niet tot intensieve veehouderij. Ook voor andere (mogelijke) knelpunten in de ruimtelijke ordening zijn deze inzetbaar, zoals plaatsing van windturbines, 5G-masten of geluidhinder.
- geef vanuit Brabant signalen ten behoeve van landelijke verbeteringen, maar initieer ook op lokale schaal verbeterroutes ten behoeve van de rol van de overheid. Veehouders en omwonenden zijn teleurgesteld in en hebben veel kritiek op de overheid. Dit lijkt meer een structureel landelijk probleem dan een plaatselijk gemeentelijk probleem, maar is wel ernstig. De tekortkomingen van de Omgevingsdiensten zoals gerapporteerd door zowel de commissie Van Aartsen als Investico, Rekenkamer en TwijnstraGudde, en ook duidelijk door omwonenden genoemd in de praktijk in Boekel en St Anthonis, roepen om verbeteringen.
- creëer experimenteerruimte voor deze methode, zeker ook in combinatie met milieumetingen. Benut daarbij ook de kennis van het regionaal meetnet luchtkwaliteit.

Aanbevelingen voor veehouders

- kom / blijf in goed contact met gemeente en omwonenden. Neem waar mogelijk zelf de regie voor verbeteringen in de verstandhouding.
- het communiceren over (voorgenomen) bedrijfsactiviteiten die tot hinder kunnen leiden, kan in sommige situaties al veel kou uit de lucht nemen. Realiseer je dat je zelf aan het stuur zit, en dat omwonenden de hinder vaak overkomt terwijl ze geen inzicht hebben in het waarom de hinder wordt veroorzaakt en hoe lang het gaat duren.

Aanbevelingen voor omwonenden

- kom / blijf in goed contact met veehouders, met gemeente en met omwonenden in je eigen buurt. Neem waar mogelijk zelf de regie voor verbeteringen in de verstandhouding.

Literatuur

Algemene Rekenkamer. Handhaven in het duister. De aanpak van milieucriminaliteit en – overtredingen, deel 2. 2021.

Antonovsky, A. The structure and properties of the sense of coherence scale. Social Science and Medicine, Volume 36, Issue 6, March 1993, p. 725-733.

Adviescommissie Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving ('Commissie Van Aartsen'). Om de Leefomgeving. Omgevingsdiensten als gangmaker voor het bestuur. maart 2021.

Balfour, J.L. en G. A. Kaplan. Neighborhood environment and loss of physical function in older adults: evidence from the Alameda County Study. American journal of epidemiology, 2002.

Balseviciene,B., L. Sinkariova, R. Grazuleviciene, S. Andrusaityte, I. Uzdanaviciute, A. Dedele en M.J. Nieuwenhuijsen. Impact of Residential Greenness on Preschool Children's Emotional and Behavioral Problems. Int. J. Environ Res Public Health 11 (7): 6757-6770. 2014.

Berkman, L.F., T. Glass, I. Brissette en T.E, Seeman. From social integration to health: Dukheim in the new millennium. Soc Sci Med 2000 Sep; 51 (6): 843-57.

Blokland, J., T. Boertien, S. de Jong, M. Koop, J. Voets, M. de Hoog, R. van de Loo en P. Pasveer. Omgevingsdensten in beeld. TwynstraGudde rapport. 2021.

Coopmann, E., K. Albers en H. Ullenbroeck. Omgevingsplan Buitengebied 2016.

Factsheet Positieve Gezondheid en Leefomgeving: positieve-gezondheid-en-leefomgeving.pdf (louisbolk.nl)

GGD Hart voor Brabant. Brabantse omgevingsscan. 2020. Leeswijzer (brabantscan.nl)

Lovell, R., K. Husk, A. Bethel en R. Garside. Wahat are the health and well-being impacts of communitiy gardening for adults and children: a mixed method systematic review protocol. Environmental Evidence 3, 20. 2014.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Februari 2020. Gezondheid breed op de agenda: Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024.

Provincie Noord Brabant, Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant, Omgevingsdienst Brabant Noord, Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant. Intensivering toezicht veehouderijen. 2021.

Staps, S. Gezondheid als verbindend thema. Stadswerk, 04/2020, pag. 8-10.

Van der Weijden, W.J., E.T. Lammerts van Bueren, J.C. Seidell, J. Staman, W.H. Ferwerda, M. Huber, A. Datema, T.H. Jetten, H. Kranstauber, L. Lauwers, P. Blom, J. Garssen & H.H.F. Wijffels (2021). Gezondheid in drievoud. Naar een gezond voedselsysteem voor planeet, consument en boer. Wetenschappelijke Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en Voeding. www.ridlv.nl, 88 pagina's.

Bijlage 1: Handleiding bij het gebruik van de app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden

Versie 5-10-2020

Snel aan de slag:

- U ontvangt een **link lbi.top-software.nl** om een website met de app te openen.
- U kunt deze link installeren op het beginscherm (home screen) van je telefoon, computer, laptop of tablet (zie uitgebreide handleiding)
- U ontvangt direct na de workshop een mail met een inlogcode en de handleiding van de GGD/LBI.
- U ontvangt (twee keer per dag) een melding van ons. U klikt op de app, en gaat daarmee naar een website waar de vragen beginnen.
- U hebt een internetverbinding/wifi nodig om de vragen te beantwoorden
- De app bestaat uit vragen die u invult op uw telefoon, computer, laptop of tablet.
- Als eerste wordt gevraagd om de inlogcode in te vullen.
- Dan geeft u de plaats aan waar u de app invult. Deze plaats is belangrijk om te zien waar in de leefomgeving u de hinder ervaart.
- Daarna volgen vragen over overlast, hinder en of u klachten ervaart.
- Vul ook de app in als je geen overlast hebt.
- Als laatste worden vragen gesteld over Positieve Gezondheid.
- Vragen met een * zijn verplicht om in te vullen
- De antwoorden die u geeft, worden niet herleidbaar opgeslagen. Dit betekent dat niemand terug kan zien dat u deze antwoorden hebt gegeven.

U vult de app gedurende twee weken in, dagelijks in de ochtend en in de avond en op momenten dat u overlast ervaart.

Deze app hoort bij de ontwikkeling van een werkmethode voor gezondheidsbevordering op buurtniveau in de landelijke omgeving. Het is een testversie die voor de eerste keer gebruikt wordt.

Bedankt voor uw deelname! Uw antwoorden helpen om een beter beeld te krijgen van de door u ervaren gezondheid in uw leefomgeving. Mocht u vragen hebben over deze app, neem dan contact op met de Renske Nijdam van de GGD Hart voor Brabant via 0900-3686868 of milieu@ggdgmv.nl, of met Sjef Staps van het Louis Bolk Instituut via 0343-523860.

App Positieve Gezondheid in veedichte gebieden

1. Inhoudsopgave:

1. Inhoudsopgave
2. Inleiding
3. Gebruikers van de app
4. Wat registreert de app
5. App installeren
6. Uitleg bij het invullen van de app
7. Uitleg bij de vragen van de app

2. Inleiding

Met deze app willen we een beter beeld krijgen van de invloed van uw buurt (leefomgeving) op de door u ervaren gezondheid. De app geeft inzicht hoe u uw eigen leefomgeving ervaart. Het kan ook inzicht geven in de invloed die hinder van geur, geluid, vliegen en/of verkeer op de ervaren gezondheid heeft. Het is geen representatief onderzoek naar geur- of geluidshinder.

U heeft de workshop over Positieve Gezondheid in de lokale leefomgeving gevolgd. Wij vragen u deze app twee weken lang elke dag in de ochtend en in de avond in te vullen. Ook kunt u de app op elk moment invullen als u hinder in uw omgeving heeft ervaart, bijv. bij stank of lawaai.

De antwoorden die u geeft, worden anoniem opgeslagen. Dit betekent dat niemand terug kan zien dat u deze antwoorden hebt gegeven.

De plaats waar u overlast ervaart, is belangrijk om te zien waar in de leefomgeving hinder is. Ook verzamelen we bij hinderklachten de windrichting en windkracht. In rapporten zorgen we ervoor uw meldingen niet herleid zijn.

3. Gebruikers van de app in St Anthonis:

Buurtbewoners van de Noordkant en Zandkant in St. Anthonis en deelnemers aan de workshop over Positieve Gezondheid in de lokale leefomgeving vullen deze app in.

Anderen kunnen niet zien wat u hebt ingevuld.

Meldingen worden niet naar derden doorgestuurd.

5. Wat registreert de app?

Via de app geeft u aan of u op een bepaald moment overlast hebt van geur, geluid, vliegen of ongedierte en verkeer of niet. Ervaart u overlast, dan krijgt u een paar extra vragen over de mate van hinder.

Vul ook de app in als u geen overlast hebt.

Daarnaast krijgt u enkele vragen over hoe u op dat moment uw gezondheid ervaart.

In de app geeft u uw locatie aan. Op die manier kunnen wij een beeld krijgen van de invloed van uw buurt (leefomgeving) op uw gezondheid en onderzoeken hoeveel hinder ervaren wordt in uw buurt.

De uitkomsten gebruiken wij in het onderzoek naar de invloed van uw woonomgeving op uw ervaren gezondheid.

6. App installeren

Via de mail ontvangt u een link die naar de website **lbi.top-software.nl** gaat. U komt dan meteen in het beginscherm van de app. Rechts onderaan kunt u op de knop start klikken.

U kunt de link ook op het scherm (home screen) van uw telefoon kopiëren. Hierdoor kunt u snel de app op uw telefoon openen.

I-phone: Open Safari op uw telefoon; type het website adres in lbi.top-software.nl

Open de website. Klik op het delen icoontje . Selecteer "toevoegen aan startscherm". Druk rechtsboven op toevoegen. U kunt nu een korte naam aan de link geven. De link naar de website staat nu op uw beginscherm van uw telefoon.

Android-telefoon: open Chrome (of Google of Firefox) op uw telefoon, type het website adres **in lbi.top-software.nl .** Open de website. Tik rechtsboven op drie verticale punten en selecteer "toevoegen aan Startscherm". Klik op het icoon en schuif naar een vrije plaats op uw startscherm van uw telefoon.

---

7. Uitleg bij het invullen van de app

a. U ontvangt per mail een inlogcode van de GGD/LBI.
b. U vult elke keer als u de app invult dezelfde inlogcode in.
    i. Deze code hebben wij nodig voor de analyse. De antwoorden die u geeft, worden niet herleidbaar opgeslagen. Dit betekent dat niemand anders dan de onderzoekers van GGD/LBI terug kunnen zien dat u deze antwoorden hebt gegeven.
c. U krijgt van ons een bericht als u de app in moet vullen. Heeft u op dat moment overlast? Dan krijgt u een paar vragen over het type overlast en de hinder die u ervaart. En de app stelt een paar vragen over Positieve Gezondheid. Het invullen duurt per keer maximaal 5-10 minuten
d. U kunt de app ook invullen op het moment dat u overlast heeft.
e. * = verplicht om in te vullen
f. Als u de inlogcode vergeten bent, kunt u de inlogcode bij GGD of LBI opvragen.

8. Uitleg bij de vragen in de app

a. Na het openingswoord drukt u op start om de app te beginnen.

b. Als eerste vult u de inlogcode in.
c. Vervolgens klikt u op de kaart op uw locatie waar u op dat moment bent.
d. Daarna komen er vragen over overlast van geur, geluid, vliegen en ongedierte en verkeer.
e. Als u aangeeft overlast te hebben, volgen er meer vragen over de mate van hinder, hoe lang het duurt, een mogelijke bron en of uw klachten naar aanleiding van de overlast hebt.

f. Mate van hinder scoort u op een schaal van 0 tot 10: u bent door de geur, geluid, vliegen of verkeer 0= niet, tot 10=extreem gehinderd, gestoord of geërgerd.
g. De lengte/duur scoort u : 1=kort, minuten, 2=geregeld, meerdere perioden per uur, 3=langdurig, uren achtereen.
h. Bij karakter/type geur noteren wat u ruikt (scherp, zurig, weeïg, etc.) en waar u denkt dat de geur van afkomstig is.

i. De volgende vraag gaat over of de door u ervaren hinder ook invloed heeft op uw ervaren gezondheid. Hierbij worden de zes thema's van Positieve Gezondheid benoemt. Dit is in de workshop ook toegelicht.
    i. Lichaamsfuncties
    ii. Mentaal welbevinden
    iii. Zingeving
    iv. Kwaliteit van leven
    v. Meedoen
    vi. Dagelijks functioneren
j. De laatste vraag gaat over het spinnenweb Positieve Gezondheid. Die heeft u tijdens de workshop ook ingevuld. U kunt deze in de app opnieuw invullen. Het gaat erom hoe u zich voelt op het moment dat u de app aan het invullen bent.
    i. De scores lopen van 0 tot 10:
        1. 0 betekent helemaal niet goed
        2. 10 betekent uitstekend
k. Als laatste krijgt u een overzicht van alle antwoorden die u gaf.
    i. Controleer de antwoorden.
    ii. Als u iets wilt veranderen kunt u onderaan het scherm via de knop **pas aan** terug gaan naar de vragen om opnieuw antwoorden te geven.
l. Als het overzicht klopt, klikt u op de knop **verzenden.**
m. Er verschijnt "Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst. U mag dit tabblad nu sluiten."
n. U kunt de website dan sluiten.

Bijlage 2: Toestemmingsverklaring en aanmelding gebruik app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden in testfase

Louis Bolk Instituut

GGD Hart voor Brabant

Toestemmingsverklaring en aanmelding gebruik app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden in testfase

Fijn dat u deelneemt aan het onderzoek. Lees de tekst goed door en vink de vakjes onderaan aan als u akkoord bent:

- U doet vrijwillig mee aan het onderzoek naar een werkmethode en app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden in St. Anthonis.
- U hebt de informatie over het onderzoek tijdens de workshop én in de handleiding en de privacyverklaring van de GGD gelezen. U hebt voldoende tijd gehad om over het onderzoek na te denken.
- U hebt de gelegenheid gehad om vragen te stellen aan de GGD Hart voor Brabant via 0900-3686868 of milieu@ggdgmv.nl, of met het Louis Bolk Instituut via 0343-523860.
- U geeft toestemming om de informatie die u binnen het onderzoek verstrekt te gebruiken, maar uitsluitend voor dit onderzoek. Deze informatie wordt niet gedeeld met anderen dan degenen die betrokken zijn bij dit onderzoek.
- De antwoorden die u geeft in deze app worden beveiligd opgeslagen. Toegang tot de app is beveiligd. De GGD en het Louis Bolk Instituut nemen echter geen aansprakelijkheid voor eventuele hacking van de app of anderszins lekken van de data, tenzij het lekken door eigen medewerkers veroorzaakt is.
- U bent u er van bewust dat u informatie deelt over hoe u zich voelt rondom het thema overlast in uw woonomgeving. In de rapportages over het onderzoek zal niets komen te staan waardoor mensen kunnen weten wat u persoonlijk hebt ingevuld.
- U kunt op ieder moment met het onderzoek stoppen. Daar hoeft u geen reden voor op te geven. De informatie die u tot dan toe heb verstrekt, blijft wel deel uitmaken van het onderzoek. Als u deze informatie ook verwijderd wilt hebben, dan kunt u contact opnemen met de GGD of het Louis Bolk instituut.

Toestemmingsformulier project werkmethode en app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden
12 oktober 2020

☐ U bent inwoner van St. Anthonis, straat Noordkant of Zandkant.

☐ U bent 18 jaar of ouder

☐ U hebt bovenstaande voorwaarden gelezen en gaat hiermee akkoord

---

Naam:

Adres:

Email:

Telefoon:

Datum:

Handtekening:

Toestemmingsformulier project werkmethode en app Positieve Gezondheid in veedichte gebieden
12 oktober 2020